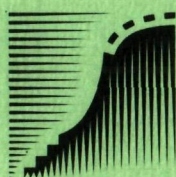

TUSSEN RAPPORTAGE

Inzake de doorwerking van het nieuwe
beleid in lopende landinrichtingsprojecten

THEMA VERDROGING

landinrichtingsdienst

landbouw, natuurbeheer en visserij

bibliotheek

Aan de Staatssecretaris van Landbouw,
Natuurbeheer en Visserij
Postbus 20401
2500 EK DEN HAAG

sig : 73 x 477
bnr :
ex :
hb :
inv : 1995320542

natuurbeheer

Uw brief van
Uw kenmerk
Onderwerp doorwerking nieuw beleid in
lopende landinrichtingsprojecten,
Thema Verdroging.

Datum 11 NOV. 1991
Oms kenmerk L9113039
Doorkiestel.

Bijlage(n) 1

In uw brief van 14 november 1990 (brief LK/LD 903983) heeft u aan de Centrale Landinrichtingscommissie expliciet aandacht gevraagd voor de doorwerking van nieuw beleid in lopende landinrichtingsprojecten. Het ging daarbij zowel om nieuw beleid volgens het Natuurbeleidsplan, als om het overige nieuwe rijksbeleid zoals weergegeven in de Derde Nota Waterhuishouding. In juli 1991 bent u over de resultaten van de inventarisatie naar de doorwerking van het NBP-beleid geïnformeerd (brief L918149). Hierbij worden u de resultaten van de inventarisatie naar de doorwerking van het beleid volgens de Derde Nota Waterhuishouding in lopende landinrichtingsprojecten aangeboden.

De resultaten van de inventarisatie zijn verwerkt in het bijgevoegde Rapport getiteld, "Tussenrapportage inzake de doorwerking van nieuw beleid in lopende landinrichtingsprojecten, Thema Verdroging". Dit rapport is inmiddels in de CLC-vergadering van september en oktober behandeld.

Het verrichte onderzoek beoogt in de eerste plaats inzicht te krijgen in de mogelijkheden van het voorkomen, verminderen en opheffen van verdroging van gebieden met actuele en potentiële natuurwaarden. Gezien de beperkt beschikbare tijd en het gegeven dat de inventarisatie noodgedwongen plaats moest vinden op basis van bestaande gegevens, heeft hierbij een selectie van projecten en gebieden plaatsgevonden. Voor nadere informatie hierover en de op basis hiervan gesignaleerde omvang van de verdroging verwijs ik u naar het bijgevoegde rapport.

In het rapport wordt onder andere de volgende conclusie getrokken.

"In dit rapport kunnen overigens niet meer dan indicaties voor oplossingsrichtingen van de verdrogingsproblematiek in het kader van landinrichting, zoals die uit de inventarisaties naar voren zijn gekomen, worden aangegeven. In 255 van de 337 geïnventariseerde gebieden worden één of meerdere mogelijk te realiseren oplossingen aangegeven. In 180 van deze 255 gebieden geldt, dat deze oplossingen ook een redelijk tot goede technische haalbaarheid, en een redelijk tot goed ecologisch perspectief hebben. Opgemerkt wordt dat deze oplossingen nog niet bestuurlijk en financieel getoetst zijn."

Het bovenstaande geeft enerzijds aan dat er goede perspectieven aanwezig lijken te zijn in het kader van landinrichting mee te werken aan het beleid met betrekking tot de verdroging, doch anderzijds dat de geconstateerde technische mogelijkheden nader moeten worden uitgewerkt, waarbij toetsing aan de bestuurlijke en financiële haalbaarheid moet plaatsvinden. In de CLC is besloten dat deze uitwerking bijzondere aandacht verdient.

Bij oplossingen van het verdrogingsprobleem door het achterwege laten van planmaatregelen of het treffen van extra voorzieningen moet zowel worden gedacht aan werken in het kader van het plan van wegen en waterlopen, als aan werken in het kader van de kavelinrichting. Het achterwege laten van maatregelen kan leiden tot kostenbesparing. Het treffen van extra voorzieningen zal in de meeste gevallen gepaard gaan met extra kosten. Gelet op de precaire budgettaire situatie, kan een extra beslag op de voor landinrichting beschikbare middelen, consequenties hebben voor het uitvoeringsprogramma in de komende jaren (zie ook het rapport van de werkgroep Heroverweging).

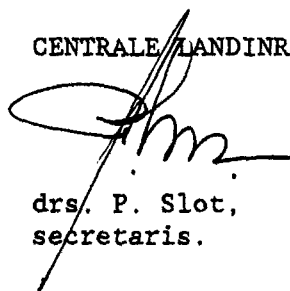
De uitwerking voor de projecten in voorbereiding die bij deze inventarisatie zijn betrokken zal blijken bij de behandeling van het betreffende project door de CLC-vergadering. Over de uitwerking in de projecten in uitvoering zal apart worden gerapporteerd. In alle gevallen geldt, dat de gesignaleerde mogelijkheden om nieuw beleid in te passen in overeenstemming met de landinrichtingscommissies en in nauw overleg met de betrokken instanties dienen te worden uitgewerkt. Deze inpassing zal voor de projecten in uitvoering in de meeste gevallen een aanpassing van het plan vereisen. Daarbij zal uiteraard rekening gehouden moeten worden met de verwachtingen die op basis van het destijds vastgestelde plan bij de betrokken belanghebbenden zijn gewekt. De voorstellen voor planaanpassingen die door de landinrichtingscommissies worden gedaan, zullen ter goedkeuring aan de CLC worden voorgelegd, en vervolgens door het provinciaal bestuur te worden vastgesteld.

Bij de verdere uitwerking zullen situaties waar een toename van de verdroging wordt verwacht bijzondere aandacht krijgen. Met name in deze situaties dient er naar gestreefd te worden dat in de betreffende gebieden geen werken worden uitgevoerd waardoor de realisering van natuurdoelstellingen wordt belemmerd. Bedacht moet worden dat naarmate de planprocedure verder is gevorderd, er minder mogelijkheden zullen bestaan om van het oorspronkelijke plan af te wijken. Ook in dergelijke gevallen zal echter serieus, in overleg met alle belanghebbenden naar toereikende oplossingen worden gezocht. Dit geldt ook voor die projecten waarvoor bij de nu uitgevoerde inventarisatie nog onvoldoende duidelijkheid bestond over de uitwerking van de nog aan te besteden kavelinrichtingswerken. De uitvoering van de inventarisatie is gecoördineerd door de directeuren LNO. Bij de uitvoering is overlegd met vertegenwoordigers van het provinciaal bestuur, de waterschappen en de h.i.d. Rijkswaterstaat. De CLC heeft besloten de directeuren LNO, met het oog op de gewenste nadere uitwerking van deze inventarisatie, te verzoeken de voorliggende inventarisatie onder de aandacht van de landinrichtingscommissies in hun respectievelijke provincie te brengen. In samenhang hiermee zal de commissies gevraagd worden een nadere uitwerking te geven aan de inpassing van het rijksbeleid ten aanzien van verdroging in lopende landinrichtingsprojecten, en daarbij tevens de gebieden te betrekken die niet in de uitgevoerde inventarisatie zijn betrokken. Deze uitwerking zal, evenals de inventarisatie, in overleg met vertegenwoordigers van het provinciaal bestuur, de waterschappen en de h.i.d. Rijkswaterstaat, en daarnaast in overleg met de betrokken terreinbeheerders plaatsvinden. De commissies zal tevens ge-

vraagd worden om voor de projecten in uitvoering in de loop van 1992 te rapporteren over de feitelijke mogelijkheden om invulling aan genoemd beleid te geven, en in de rapportage tevens inzicht te geven in de factoren die de realisering van mogelijke oplossingen bemoeilijken.

Een afschrift van deze brief is gezonden aan de Colleges van Gedeputeerde Staten.

CENTRALE LANDINRICHTINGSCOMMISSIE,

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'P. Slot', written over the typed name.

drs. P. Slot,
secretaris.

CENTRALE LANDINRICHTINGSCOMMISSIE

bijlage bij brief:
L9113039

T U S S E N R A P P O R T A G E

Inzake de doorwerking van nieuw beleid in lopende landinrichtingsprojecten

T H E M A V E R D R O G I N G

UTRECHT,
oktober 1991.

T U S S E N R A P P O R T A G E

Inzake de doorwerking van nieuw beleid in lopende landinrichtingsprojecten

T H E M A V E R D R O G I N G

INHOUDSOPGAVE

pagina:

SAMENVATTING	I
1. Inleiding	1
2. Doelstelling	3
3 Procedurele en inhoudelijke aspecten	
3.1 Procedurele aspecten	4
3.2 Inhoudelijke aspecten	4
4. Werkwijze	
4.1 Inleiding	6
4.2 Selectie van gebieden	6
4.3 Hydrologische beïnvloeding	7
4.4 Ecologische interpretatie	8
4.5 Oplossingen	10
5 Resultaten	
5.1 Inleiding	11
5.2 Selectie van gebieden	11
5.3 Hydrologische beïnvloeding	15
5.4 Ecologische interpretatie	18
5.5 Oplossingen	22

Bijlage I. Brief van de CLC dd. 11 januari 1991

Bijlage II. De geïnventariseerde projecten.

Bijlage III. Kaart met geïnventariseerde projecten

SAMENVATTING

Medio 1990 zijn het Nationaal Milieubeleidsplan-plus, de Derde Nota Waterhuishouding en het Natuurbeleidsplan aangeboden aan de Tweede Kamer. In deze nota's wordt onder andere beleid geformuleerd dat uiteindelijk moet leiden tot een terugdringen van de verdroging in Nederland. Bij de Tweede Kamerbehandeling van deze beleidsnota's is de regering gevraagd het beleid met betrekking tot verdroging aan te scherpen (motie Lansink en van Rijn-Vellekoop). Door de regering is in reactie op deze motie aan de Tweede Kamer (Brief HB/AB 77137, d.d. 14-11-1990 van de Minister van Verkeer en Waterstaat aan de Tweede Kamer) meegedeeld dat aanscherping van het verdrogingsbeleid op verschillende beleidsterreinen en op verschillende overheidsniveau's, gestalte moet krijgen. Door de Staatssecretaris van Landbouw Natuurbeheer en Visserij is in een brief aan de CLC (brief LK/LD 903983, dd 14-11-1990) expliciet aandacht gevraagd voor de doorwerking van nieuw beleid in lopende landinrichtingsprojecten. Het ging daarbij zowel om nieuw beleid volgens het Natuurbeleidsplan, als om het overige nieuwe rijksbeleid zoals weergegeven in de Derde Nota Waterhuishouding. In mei/juni 1991 zijn de resultaten van de inventarisatie naar de doorwerking van het NBP-beleid door de CLC behandeld. In juli 1991 is de Staatssecretaris hierover door de CLC geïnformeerd. In de voorliggende rapportage wordt verslag gedaan van de inventarisatie betreffende de mogelijkheden van effectuering van het in de Derde Nota Waterhuishouding weergegeven rijksbeleid ten aanzien van verdroging van natuurwaarden in lopende landinrichtingsprojecten. Het verrichte onderzoek beoogt in de eerste plaats inzicht te verschaffen in de mogelijkheden van het voorkomen, verminderen en opheffen van verdroging van gebieden met actuele en potentiële natuurwaarden. Gezien de beperkte beschikbare tijd en het gegeven dat de inventarisatie noodgedwongen plaats moest vinden op basis van bestaande gegevens, heeft hierbij een selectie van projecten en gebieden plaatsgevonden. Onder projecten wordt verstaan: landinrichtingsprojecten in voorbereiding en uitvoering. Onder gebieden wordt verstaan: gebieden met natuurwaarden gelegen binnen of buiten landinrichtingsprojecten.

- selectie van relevante projecten:

Er is bij de selectie van relevante lopende projecten in eerste instantie uitgegaan van de projecten waarvan de akte van het plan van toedeling na 1 jan. 1992 zal worden vastgesteld. Het betreft in totaal 105 lopende landinrichtingsprojecten (met een oppervlakte van 583.000 ha). In een volgende stap is een aantal projecten, in de fase na het vaststellen van de richtlijnen voor het plan van toedeling, afgevalen (niet nader geïnventariseerd). Voor deze projecten bestond onvoldoende duidelijkheid over de uitwerking van de nog aan te besteden werken (kavelinrichting). Tevens vielen projecten af waarin bij nadere beschouwing geen verdrogingsgevoelige natuurwaarden bleken voor te komen, geen sprake bleek te zijn van hydrologische beïnvloeding, of de te toetsen werken procedureel al te ver bleken te zijn gevorderd. In de resterende 65 projecten zijn de mogelijkheden voor het voorkomen of opheffen van verdroging in gebieden met belangrijke actuele en potentiële natuurwaarden nagegaan.

De totale oppervlakte van deze 65 projecten bedraagt 363.000 ha.

- selectie van relevante gebieden:

In genoemde 65 projecten zijn gebieden met natuurwaarden geïnventariseerd die in het Natuurbeleidsplan als belangrijke categorie zijn aangemerkt. Deze selectie levert 337 geïnventariseerde gebieden op met een totale oppervlakte van ongeveer 64.000 hectare. De geïnventariseerde gebieden variëren in grootte van 25 hectare tot circa 1500 hectare. De meeste geïnventariseerde gebieden liggen geheel binnen de begrenzing van de landinrichtingsprojecten. Binnen de EHS is 20.000 ha. bestaand natuurterrein, 14.000 ha. Relatienota- en Natuurontwikkelingsgebied, en 17.000 ha. "Nog in te vullen Kern- en Natuurontwikkelingsgebied" geïnventariseerd. Buiten de EHS is 3000 ha. Relatienotagebied en 10.000 ha. weidevogelgebied geïnventariseerd. Opgemerkt wordt dat van de categorie "Nog in te vullen Kern- en Natuurontwikkelingsgebieden" ongeveer de helft is geïnventariseerd. Reden is dat voor deze categorie gebieden vaak nog geen concrete doelstellingen en begrenzingen zijn uitgewerkt. Pas bij de concrete begrenzing en formulering van doelstellingen kunnen voor deze gebieden de mogelijkheden voor het oplossen van de verdrogingsproblematiek in het kader van landinrichting worden aangegeven.

- inventarisatie van gegevens:

65 projecten blijken op enigerlei wijze hydrologisch beïnvloed te zijn. Deze hydrologische invloed kan voortvloeien uit ingrepen die in beginsel een nadelige invloed hebben (zoals peilverlaging of grondwateronttrekking), of uit voorzieningen die in het licht van de natuurdoelstellingen een positieve invloed op de hydrologische toestand van een gebied hebben (zoals peilverhoging en aanleg van een bufferzone).

Invloeden die, in het licht van de doelstelling, een nadelig effect op de hydrologische toestand van een gebied hebben, zijn onderscheiden naar:

- maatregelen die in het lopende landinrichtingsproject zijn uitgevoerd of voorgenomen, en
 - ingrepen in een ander kader (zoals grondwateronttrekkingen, A2-werken en/of ontgrondingen).
-
- . In ongeveer 55 % van de gebieden hebben zowel maatregelen in de landinrichtingsprojecten als ook ingrepen in ander kader een, in beginsel, nadelige invloed op de hydrologische toestand.
 - . In ongeveer 30 % van de gebieden hebben alleen maatregelen in de landinrichtingsprojecten een, in beginsel nadelige invloed op de hydrologische toestand.
 - . In ongeveer 10 % van de gebieden hebben uitsluitend ingrepen in ander kader een, in beginsel, nadelige invloed op de hydrologische toestand.
 - . In de resterende 5 % van de gebieden is de hydrologische toestand niet op enigerlei wijze nadelig beïnvloed.

In het kader van landinrichting worden ook voorzieningen getroffen met een positieve invloed op de hydrologische toestand van een gebied. In 65 % van de geïnventariseerde gebieden zijn voorzieningen getroffen gericht op het voorkomen of opheffen van een, in het licht van de natuurdoelstelling, ongunstige hydrologische toestand in het gebied.

- interpretatie:

De ecologische effecten als gevolg van de hydrologische situatie zijn getoetst aan de ecologische doelstelling voor het betreffende gebied. Waar mogelijk zijn de doelstellingen voor de geselecteerde gebieden ontleend aan het Natuurbeleidsplan (kerngebieden en natuurontwikkelingsgebieden), beheersplannen (voor bestaande reservaten en beheersgebieden) en beheersvisies (voor nieuw te vormen reservaten en beheersgebieden). Opgemerkt wordt dat in één gebied, in relatie met de voorkomende natuurwaarden, vaak verschillende doelstellingen gelden. In die gevallen is de hoofddoelstelling als uitgangspunt voor de toetsing genomen. Daarnaast zijn doelstellingen vaak onvoldoende expliciet geformuleerd. Het ontbreekt dan aan een compleet beeld van na te streven soorten en levensgemeenschappen en de ontwikkelingsrichting van het betreffende ecosysteem. In die gevallen zijn de doelstellingen op grond van de actuele natuurwaarden in overleg met NBLF nader ingevuld. In het algemeen zijn, gelet op de stand van zaken bij de invulling van het natuurbeleid, met deze werkwijze de doelstellingen in hoofdlijnen bevredigend in beeld gebracht.

Bij de beoordeling zijn zowel de negatieve als de positieve hydrologische invloeden meegenomen. Er is onderscheid gemaakt in "verdroging verandert niet", "verdroging neemt toe", "verdroging neemt af" en "geen verdroging".

- A Met "verdroging verandert niet" zijn aangemerkt gebiedsdelen waar als gevolg van de hydrologische toestand het realiseren van de natuurdoelstelling niet volledig mogelijk is, en deze toestand ook niet verandert.
- B Met "verdroging neemt toe" zijn aangemerkt gebiedsdelen waar als gevolg van hydrologische veranderingen de haalbaarheid van de doelstelling vermindert.
- C Met "verdroging neemt af" zijn aangemerkt gebiedsdelen waar, door hydrologische voorzieningen, herstel of ontwikkeling van natuurwaarden conform de doelstelling wordt bevorderd.
- D Op de overige oppervlakte is sprake van "geen verdroging".

Om een indicatie te geven van de verdrogingsomvang zoals die in deze inventarisatie signaleerd is, is voor elk gebied tenminste een schatting van de betrokken oppervlakte gemaakt. Dat levert de volgende oppervlakteverdeling op:

	Geschatte oppervlakte
A. Verdroging verandert niet	ca. 17.000 ha
B. Verdroging neemt toe	ca. 14.000 ha
C. Verdroging neemt af	ca. 7.000 ha
D. Geen verdroging	ca. <u>26.000 ha</u> +
	ca. 64.000 ha

De oppervlakte waar de verdrogingssituatie niet verandert, bestaat voor ongeveer de helft uit weidevogelgebieden of "Nog in te vullen Kern- en Natuurontwikkelingsgebieden". Ongeveer drie/kwart van de oppervlakte waar sprake is van een toename van verdroging, valt in de categorie weidevogelgebied of "Nog in te vullen Kern- en Natuurontwikkelingsgebied". Deze gebieden hadden ten tijde van de opstelling van het Natuurbeleidsplan nog dikwijls primair een landbouwkundige functie. Het landinrichtingsplan is in overeenstemming met deze functie ontwikkeld.

De toename en de afname van verdroging is als volgt verdeeld over de fysisch-geografische regio's van Nederland (NBP):

FYSISCH GEOGRAFISCHE REGIO'S	Verdroging neemt toe	Verdroging neemt af
hogere zandgronden	ca. 6.000 ha	ca. 4.000 ha
rivierengebied	ca. 1.000 ha	ca. 400 ha
laagveen met plassen en droogmakerijen	ca. 4.000 ha	ca. 2.000 ha
zeekleigebied	ca. <u>3.000 ha +</u>	ca. <u>600 ha +</u>
	ca. 14.000 ha	ca. 7.000 ha

- realisatie nieuw beleid:

Voor gebieden waar verdroging niet verandert, verdroging toeneemt, maar ook waar verdroging afneemt, is gekeken naar de mogelijkheden om nieuw beleid ten aanzien van de terugdringing van verdroging in te passen door middel van: - of het achterwege laten van planmaatregelen en/of

- het treffen van extra voorzieningen.

In dit rapport kunnen overigens niet meer dan indicaties voor oplossingsrichtingen van de verdrogingsproblematiek in het kader van landinrichting, zoals die uit de inventarisatie naar voren zijn gekomen, worden aangegeven. In 255 van de 337 geïnventariseerde gebieden worden één of meerdere mogelijk te realiseren oplossingen aangegeven. In 180 van deze 255 gebieden geldt, dat deze oplossingen ook een redelijk tot goede technische haalbaarheid, en een redelijk tot goed ecologisch perspectief hebben. Opgemerkt wordt dat deze oplossingen nog niet bestuurlijk en financieel zijn getoetst.

1. Inleiding.

Medio 1990 zijn het Nationaal Milieubeleidsplan-plus, de Derde Nota Waterhuishouding en het Natuurbeleidsplan aangeboden aan de Tweede Kamer. In deze nota's wordt onder andere beleid geformuleerd dat uiteindelijk moet leiden tot een terugdringen van de verdroging in Nederland. Bij de Tweede Kamerbehandeling van deze beleidsnota's is de regering gevraagd het beleid met betrekking tot verdroging aan te scherpen (motie Lansink en van Rijn-Vellekoop). Door de regering is in reactie op deze motie aan de Tweede Kamer (Brief HB/AB 77137, d.d. 14-11-1990 van de Minister van Verkeer en Waterstaat aan de Tweede Kamer) meegedeeld dat aanscherping van het verdrogingsbeleid op verschillende beleidsterreinen en op verschillende overheidsniveau's, gestalte moet krijgen. In genoemde brief wordt over landinrichting onder meer het volgende opgemerkt:

"De in de motie geuite wens tot aanscherping van de verdrogingsdoelstellingen zal tevens doorwerken in het landinrichtingsbeleid. Plannen waarvan het voorontwerp nog niet is gepubliceerd, zullen zodanig moeten worden opgezet, dat door de uitvoering van het project verdrogingsgevoelige gebieden niet nadelig worden beïnvloed, danwel dat voldoende maatregelen worden getroffen om verdroging te voorkomen of te compenseren. Voor projecten in voorbereiding, waarvan het voorontwerp is gepubliceerd, en projecten in uitvoering wordt inmiddels nagagaan welke mogelijkheden kunnen worden benut om de te verwachten verdroging tegen te gaan.

In de in voorbereiding zijnde Beleidsnota Landinrichting zal de koers worden aangegeven voor de inzet van het Landinrichtingsinstrumentarium in de komende tien jaar. Die koers zal onder meer worden gekenmerkt door een zwaarder accent op natuur en milieu en door versterking van het multifunctionele karakter van landinrichting.

Maatregelen in de sfeer van de waterbeheersing spelen daarbij in toenemende mate een belangrijke rol. Daarbij kan worden gedacht aan het scheiden van waterbeheersingssystemen, het omleiden en of concentreren van verontreinigd water, het reguleren van de inlaat of het beëindigen van de doorvoer respectievelijk invoer van gebiedsvreemd water, het vergroten van de waterconservering door een beter peilbeheer, dit mede met het oog op het voorkomen en terugdringen van de verdroging. In de beleidsnota zullen dergelijke voorzieningen voor natuur en landschap zowel in landinrichtingsprojecten als daarbuiten (bijvoorbeeld in A2-verband) aan de orde komen."

Door de Staatssecretaris van Landbouw Natuurbeheer en Visserij is in een brief aan de CLC (brief LK/LD 903983, dd 14-11-1990) expliciet aandacht gevraagd voor de doorwerking van nieuw beleid in lopende landinrichtingsprojecten. Het ging daarbij zowel om nieuw beleid volgens het Natuurbeleidsplan, als om het overige nieuwe rijksbeleid zoals de Derde Nota Waterhuishouding. In mei/juni 1991 zijn de resultaten van de inventarisatie naar de doorwerking van het NBP-beleid door de CLC behandeld. In juli 1991 is de Staatssecretaris hierover door de CLC geïnformeerd. In het voorliggende rapport wordt de doorwerking van het beleid volgens de Derde Nota Waterhuishouding in lopende landinrichtingsprojecten behandeld.

In het rapport wordt verslag uitgebracht van de inventarisatie van mogelijkheden gericht op het voorkomen en opheffen van verdroging van gebieden met actuele en potentiële natuurwaarden. Nagegaan is in hoeverre er technische mogelijkheden zijn voor oplossingen van het als gevolg van nieuw beleid ontstane verdrogingsprobleem in lopende landinrichtingsplannen. Daarbij zij overigens

opgemerkt dat deze plannen zijn ontwikkeld in overeenstemming met het tijdens de planvorming vigerende beleid.

De inventarisatie is uitgevoerd in overleg met vertegenwoordigers van: het provinciaal bestuur; de waterschappen; de H.I.D. Rijkswaterstaat en de directie NBLF van het ministerie van LNV.

Het rapport is als volgt ingedeeld. In hoofdstuk 2 wordt de doelstelling van de inventarisatie kort samengevat. In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op enige procedurele en inhoudelijke aspecten die bij de uitvoering van de inventarisatie een rol speelden. In hoofdstuk 4 wordt ingegaan op de werkwijze die is gevolgd. In hoofdstuk 5 komen tenslotte de resultaten van de uitgevoerde inventarisatie aan de orde. Hoofdstuk 6 bevat een korte samenvatting en een aanzet van een vervolg op deze inventarisatie.

2. Doelstelling

De doelstelling van de inventarisatie is tweeledig.

- A. Voor lopende landinrichtingsprojecten wordt gezien of, indien er sprake is van verdroging in de zin van nadelige ecologische effecten als gevolg van de bestaande hydrologische situatie of te verwachten hydrologische veranderingen, maatregelen mogelijk zijn om deze effecten te voorkomen of terug te dringen. Het gaat hierbij om het signaleren van de mogelijkheden voor, zowel het achterwege laten van planmaatregelen, als het treffen van extra voorzieningen.
- B. Op basis van de informatie uit de inventarisatie kan door de landinrichtingscommissies, in overleg met alle betrokken instanties, worden gezien welke van de gesignaleerde mogelijkheden voor het achterwege laten van planmaatregelen of het treffen van extra voorzieningen voor concrete uitwerking in aanmerking komen.

De inventarisatie had niet tot doel de totale omvang van het verdrogingsprobleem in lopende en afgesloten projecten in beeld te brengen. Een globaal beeld van de verdrogingssituatie in Nederland is overigens al beschikbaar in het rapport "Verdroging in Natuur en Landschap", dat in opdracht van de drie departementen V en W, LNV en VROM door het Instituut voor Milieuvraagstukken en het Centrum voor Milieukunde is opgesteld.

3. Procedurele en inhoudelijke aspecten

De mogelijkheden om in het kader van lopende landinrichtingsprojecten maatregelen te treffen voor het voorkomen, verminderen of opheffen van verdroging zijn niet onbegrensd. Daarbij spelen procedurele en inhoudelijke aspecten een rol.

3.1. Procedurele aspecten

De mogelijkheden om maatregelen te treffen, gericht op het voorkomen, verminderen en opheffen van verdroging van gebieden met natuurwaarden, zijn onder andere afhankelijk van de projectfase en het soort maatregelen. Voor landinrichtingsprojecten waarvoor het voorontwerplandinrichtingsplan al is gepubliceerd, en voor projecten in uitvoering, geldt het volgende (zie bijlage I).

- Zoveel mogelijk wordt voorkomen dat door de uitvoering van werken verdergaande verdroging optreedt in alle projecten in voorbereiding waarvan het voorontwerp op 1 januari 1992 zal zijn gepubliceerd en voor alle projecten in uitvoering voorzover de betreffende werken nog moeten worden aanbesteed. Bij het toetsen van werken wordt ook gekeken naar effecten op natuurwaarden buiten het landinrichtingsproject.
- Zo mogelijk wordt gestreefd naar het terugdringen of opheffen van bestaande verdrogingssituaties binnen landinrichtingsprojecten, al dan niet door landinrichting veroorzaakt. In het algemeen zullen hiervoor aanvullende voorzieningen en/of planaanpassingen nodig zijn. Het effectueren hiervan na de vaststelling van de richtlijnen van het plan van toedeling kan leiden tot vertraging van de procedure. Aangezien dit zoveel mogelijk moet worden voorkomen is er voor gekozen om voor de projecten in uitvoering de inventarisatie van eventuele aanvullende maatregelen ter opheffing van bestaande verdroging te beperken tot de projecten tussen vaststelling van het voorontwerpplan en de aktepassering van het plan van toedeling, met als peildatum 1 januari 1992.

3.2. Inhoudelijke aspecten

Het begrip verdroging is in de Derde Nota Waterhuishouding gedefinieerd als: "alle effecten als gevolg van daling van de grondwaterstand, zowel als gevolg van vochttekort als van mineralisatie en verandering in de invloed van kwel en neerslag".

In ecologische zin is sprake van verdroging indien bovenstaande wijzigingen in kwantiteit en/of kwaliteit van grond- of oppervlaktewater leiden tot veranderingen in het abiotisch milieu die de tolerantiegrenzen van als belangrijk te beschouwen natuurwaarden te buiten gaan. Of een hydrologische verandering leidt tot verdroging, hangt af van de natuurwaarden die in een gebied voorkomen, dan wel tot ontwikkeling moeten worden gebracht. Het is bijvoorbeeld denkbaar dat in een nieuw te realiseren natuurreservaat een aantal plantesoorten zal verdwijnen als gevolg van bepaalde wijzigingen in de waterhuishouding. Niettemin hoeft een dergelijke invloed niet strijdig te zijn met de doelstelling van het reservaat, bijvoorbeeld als dat reservaat alléén dient te functioneren als optimaal broedgebied voor bepaalde soorten weidevogels. Niet elke hydrologische verandering in de vorm van een daling van de grondwaterstand of een verandering in de invloed van kwel en neerslag, leidt met andere woorden per definitie tot verdroging. Het is steeds van belang de gevonden hydrologische effecten te plaatsen in het licht van de ter plaatse geldende doelstellingen voor het na-

tuurbeheer in de toekomst.

Welke natuurwaarden aandacht verdienen vloeit voort uit het vigerend natuurbeleid. In het Natuurbeleidsplan zijn de uitgangspunten voor dit beleid recent weergegeven. Het in het Natuurbeleidsplan in globale termen weergegeven beleid met betrekking tot de realisering van de Ecologische Hoofdstructuur en van het soortenbeleid krijgt op gebiedsniveau een meer concrete uitwerking in een zogenaamde visie, die wordt opgesteld onder verantwoordelijkheid van NBLF. In veel gevallen zijn dergelijke expliciete visies nog niet gereed, waardoor het moeilijk kan zijn om tot een vanuit het natuurbeleid relevante beoordeling van effecten te komen.

Bij nieuw te vormen reservaten of beheersgebieden kan in bepaalde gevallen voor het ontlenen van een referentiekader voor de beoordeling worden teruggegrepen op een bestaande beheersvisie. In andere gevallen zal een wat minder specifieke toetsing plaats moeten vinden aan de hand van de in het Natuurbeleidsplan geformuleerde globalere doelstellingen voor de Ecologische Hoofdstructuur en daarbuiten.

Alhoewel de eerste betrokkenheid van het Rijk de Ecologische Hoofdstructuur geldt, zijn ook buiten de Ecologische Hoofdstructuur vochtgebonden natuurwaarden aanwezig waarvoor het Rijk mede verantwoordelijkheid draagt. Daarbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan natuurwaarden uit het soortenbeleid of natuurwaarden in reeds lang bestaande reservaten, waarvoor in het verleden is geïnvesteerd in inrichting en beheer.

4. Werkwijze

4.1. Inleiding

De in dit hoofdstuk beschreven procedure die is gevolgd om uit het bestand van "alle" landinrichtingsprojecten in voorbereiding en in uitvoering, die projecten te selecteren waarvoor maatregelen gericht op het voorkomen, verminderen of opheffen van verdroging kunnen worden gerealiseerd, is als volgt:

. SELECTIE VAN RELEVANTE LANDINRICHTINGSPROJECTEN

De "lopende projecten" dwz: projecten in voorbereiding, voorontwerp op 1 januari 1992 gepubliceerd en projecten in uitvoering, vaststelling richtlijnen plan van toedeling na 1 januari 1992.

. SELECTIE VAN RELEVANTE GEBIEDEN

Gebieden binnen de EHS en natuurterreinen, relatienota- en weidevogelgebieden buiten de EHS. In de gebieden moet sprake zijn van verdrogingsgevoelige natuurwaarden en hydrologische beïnvloeding.

. INVENTARISATIE VAN GEGEVENS

Inventarisatie per gebied van de hydrologische veranderingen, de aanwezige natuurwaarden en de natuurdoelstellingen.

. INTERPRETATIE

Toetsing van de ecologische effecten agv. hydrologische veranderingen aan de doelstellingen. De toetsing aan de doelstelling bepaalt of een ecologisch effect als verdroging wordt aangemerkt.

. REALISATIE NIEUW BELEID

Voor gebieden waar verdroging is gesignaleerd, is gekeken naar de mogelijkheden om nieuw beleid in te passen door middel van:

- of het achterwege laten van planmaatregelen en/of
- door het treffen van extra voorzieningen, gericht op het voorkomen of opheffen van verdroging.

4.2. Selectie van gebieden

- selectie van landinrichtingsprojecten:

Er is bij de selectie van relevante lopende projecten in eerste instantie uitgegaan van de projecten waarvan de akte van het plan van toedeling op 1 januari 1992 nog niet zal zijn vastgesteld (zie bijlage II).

In een volgende stap is een aantal projecten, in de fase na het vaststellen van de richtlijnen voor het plan van toedeling, afgevallen (niet nader geïnventariseerd). Voor deze projecten bestaat vaak onvoldoende duidelijkheid over de uitwerking van de nog aan te besteden werken (kavelinrichting).

Tevens vielen projecten af waarin bij nadere beschouwing geen verdrogingsgevoelige natuurwaarden bleken voor te komen, geen sprake bleek te zijn van hydrologische beïnvloeding, of de te toetsen werken procedureel al te ver bleken te zijn gevorderd.

- selectie van gebieden met natuurwaarden:

In de geselecteerde landinrichtingsprojecten zijn gebieden met natuurwaarden geselecteerd op grond van de volgende uitgangspunten.

- Allereerst is een globale voorselectie gemaakt van de gebieden waar mogelijk verdrogingsgevoelige natuurwaarden kunnen voorkomen en die hydrologisch beïnvloed worden door landinrichtingsmaatregelen of ingrepen in ander kader.
- Vervolgens is het Rijksbeleid, zoals vastgelegd in het Natuurbeleidsplan, uitgangspunt geweest bij het opstellen van de volgende selectie van gebiedscategorieën:
 - . Bestaande natuurterreinen, binnen de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), bijvoorbeeld bestaande reservaten en landgoederen;
 - . Concreet begrensde reservats- en beheersgebieden (Relatienota) en Natuurontwikkelingsgebieden, al of niet aangekocht, binnen de EHS. De begrenzing is vastgesteld conform de Regeling beheersovereenkomsten 1988 of de Regeling begrenzing natuurontwikkelingsprojecten.
 - . Nog in te vullen Kern- en Natuurontwikkelingsgebieden binnen de EHS. Voor de begrenzing van "nog in te vullen EHS" zijn de vlekken die voorkomen op de kaart van de EHS, zoals gepubliceerd in het NBP, maatgevend;
 - . Voorstellen van de provincie voor toevoeging van Kern- en Natuurontwikkelingsgebieden aan de EHS. Het betreft hier gebieden buiten de EHS welke de provincie aan de EHS wil toevoegen, maar waarover met LNV nog discussie plaatsvindt;
 - . Bestaande natuurterreinen buiten de EHS; bijvoorbeeld bestaande reservaten en landgoederen;
 - . Concreet begrensde reservats- en beheersgebieden (Relatienota), al of niet aangekocht, buiten de EHS. De begrenzing is vastgesteld conform de Regeling beheersovereenkomsten 1988.
 - . Weidevogelgebieden, buiten de EHS. Weidevogels vormen een bijzondere groep van aandachtsoorten binnen het natuurbeschermingsbeleid. Weidevogelgebieden (buiten de EHS) worden gekenmerkt door een verweving van natuur met landbouw. De belangrijkste weidevogelgebieden zijn aangegeven in figuur 27a van het NBP. Hier is het beleid onder andere gericht op handhaving van de ontwateringstoestand.
- Overige gebieden buiten de EHS zijn niet bij de inventarisatie betrokken. Dit houdt bijvoorbeeld in dat belangrijke fourageergebieden van dassen niet in de inventarisatie zijn meegenomen.
- De geïnventariseerde gebieden hebben een oppervlakte groter of gelijk 25 hectare. Inventarisatie van gebieden kleiner dan 25 ha. is, gelet op het aantal en de complexiteit van de beoordeling, praktisch gezien niet mogelijk. Waar enkele gelijksoortige kleinere gebieden dicht bijeen liggen, zijn deze als één gebied van meer dan 25 hectare beschouwd.

4.3. Hydrologische beïnvloeding

De hydrologische toestand in een gebied is veelal een gevolg van verscheidene invloeden. Deze invloeden kunnen voortvloeien uit ingrepen die in beginsel een

nadelig invloed hebben (zoals peilverlaging of grondwateronttrekking), of uit voorzieningen die een positieve invloed op de hydrologische toestand van een gebied hebben (zoals peilverhoging en aanleg van een bufferzone).

- Invloeden die in beginsel een nadelig effect op de hydrologische toestand van een gebied hebben, zijn onderscheiden naar ingrepen die in het lopende landinrichtingsproject zijn uitgevoerd of voorgenomen, en ingrepen die in een ander kader zijn of worden uitgevoerd (zoals grondwater- onttrekking, A2-werken, afgesloten landinrichting).
- De voorzieningen die getroffen zijn omdat ze een, in het licht van de doelstelling, positieve invloed op de hydrologische toestand van een gebied hebben, worden bijna altijd in het kader van landinrichting gerealiseerd. Deze voorzieningen zijn gericht op het voorkomen of opheffen van een, in beginsel, ongunstige hydrologische toestand in het gebied.

Hydrologische invloeden over de projectgrenzen heen, van binnen naar buiten en vice versa, zijn ook meegenomen.

Als referentiekader voor de vaststelling van verdroging is de situatie gekozen die bestond bij plaatsing van het project op het Voorbereidingsschema. Alle hydrologische ingrepen die op dat referentie-moment reeds bestonden zijn aangemerkt als bestaande hydrologische beïnvloeding. Vervolgens zijn de hydrologische veranderingen die na de plaatsing op het Voorbereidingsschema plaatsvonden (plaats zullen vinden) geïnventariseerd. Die hydrologische veranderingen kunnen een gevolg zijn van landinrichtingswerken of andere ingrepen.

De hydrologische veranderingen in natuurterreinen komen onder andere tot uiting in een veranderde vochtgradiënt (verandering van de grondwaterstand) en een veranderde grondwaterstroming (kwel/wegzijging). Als gevolg van veranderingen in de bodemvochtgradiënt (en eventueel mineralisatie), kwel of wegzijging en oppervlaktewaterpeilen (a.g.v. wateraanvoer) kan ook de kwaliteit van het bodemvocht (watertype) veranderen. Het is vaak niet mogelijk de hydrologische veranderingen als gevolg van de verschillende ingrepen te onderscheiden naar oorzaken.

Er is bij de inventarisatie gebruik gemaakt van de beschikbare informatie (planrapporten, provinciaal onderzoek, Gt-kaarten, inventarisatierapporten, e.d.). Er is geen aanvullend hydrologisch onderzoek verricht.

4.4. Ecologische interpretatie

- Bepaling effecten:

De ecologische effecten zijn bepaald door de informatie over actuele en potentiële natuurwaarden (flora en fauna) te confronteren met de geïnventariseerde hydrologische invloeden (zowel bestaande invloeden als veranderingen sinds de plaatsing van het project op het Voorbereidingsschema). Aard en detaillering van de beschikbare gegevens lieten meestal alleen een globale effectbeschrijving toe. Gebruik makend van de milieu-indicatiegegevens van individuele plantesoorten (Ellenberg, Londo) is getracht zoveel mogelijk in de geest van deze modellen te werken. Dit houdt ondermeer in dat de effecten van veranderingen in kwel en wegzijging, alsmede van toe- en afname van mineralisatie zijn bekeken. Daarnaast zijn de consequenties onderzocht van eventuele veranderingen in waterkwaliteit als gevolg van bijvoorbeeld de

aanvoer van gebiedsvreemd water op individuele plantesoorten en vegetatietypen. Voor het bepalen van de mogelijkheden tot herstel en ontwikkeling van natuurwaarden is mede gebruik gemaakt van de paragraaf 'Herstelmogelijkheden' in het SWNBL-handboek (1991).

De gevolgen van hydrologische veranderingen voor de fauna zijn onderzocht op grond van literatuurgegevens omtrent de eisen die de diverse diersoorten stellen aan hun leefomgeving.

Gegevens over aanwezige of via natuurontwikkeling na te streven soorten en levensgemeenschappen zijn ontleend aan vegetatiekarteringen, ecologische systeembeschrijvingen, fauna-inventarisaties, beheersvisies, beheersplannen en gegevens van derden (provinciale karteringen, gegevens NBLF e.d.). Er is géén aanvullend ecologisch onderzoek verricht.

- Beoordeling effecten:

De ecologische effecten zijn alléén als 'verdroging' aangemerkt voorzover zij strijdig zijn met de beoogde natuurdoelstelling. Waar mogelijk zijn de doelstellingen voor de geselecteerde gebieden ontleend aan het Natuurbeleidsplan (kerngebieden en natuurontwikkelingsgebieden), beheersplannen (voor bestaande reservaten en beheersgebieden) en beheersvisies (voor nieuw te vormen reservaten en beheersgebieden).

De ecologische doelstellingen waren niet altijd direct geschikt voor een zuivere toetsing aan de vraag of verdroging optreedt. Verschillende problemen speelden een rol:

- . Vaak is sprake van meerdere doelstellingen voor hetzelfde gebied waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen hoofd- en neven doelstellingen. In die gevallen is bij de beoordeling van de effecten de hoofddoelstelling als uitgangspunt genomen.
Een voorbeeld is het opzetten van het waterpeil in weidevogelgebieden met kwalitatief slecht water. Door de slechte kwaliteit van het water komen de botanische waarden in de watergangen onder druk te staan. De maatregel werkt echter positief in het licht van de hoofddoelstelling en daarom is in een dergelijk geval gekozen voor de beoordeling "afname van verdroging". In dergelijke situaties zijn wel oplossingen aangegeven die gericht zijn op het realiseren van de neven doelstellingen.
- . In sommige gevallen was er sprake van een meervoudige doelstelling zonder dat daarin prioriteiten worden aangegeven. Daarbij gaat het om duurzaam behoud en ontwikkeling van ecosystemen als geheel. Wanneer de hydrologische toestand wordt getoetst aan de eisen van verschillende doelgroepen kan in hetzelfde gebied sprake zijn van zowel af- als toename van verdroging. Krachtens het nieuwe natuurbeleid zullen doelstellingen waarbij het gaat om duurzaam behoud en ontwikkeling van ecosystemen als geheel een steeds belangrijker rol gaan spelen.
- . Daarnaast zijn doelstellingen vaak onvoldoende expliciet geformuleerd. Het ontbreekt dan aan een compleet beeld van na te streven soorten en levensgemeenschappen en de ontwikkelingsrichting van het betreffende ecosysteem. In die gevallen zijn de doelstellingen op grond van de actuele natuurwaarden en in overleg met NMF nader ingevuld.

De oppervlakte waar ecologische effecten optreden als gevolg van hydrologische veranderingen is vaak moeilijk exact vast te stellen. Om toch een idee te krijgen is in alle gebieden ten minste een ruwe schatting van de betrokken oppervlakte gemaakt. De gepresenteerde oppervlaktecijfers moeten dan ook als indicatief worden beschouwd.

4.5. Oplossingen

Tot slot zijn per gebied mogelijke oplossingen voor de gesignaleerde verdrogingsproblemen aangegeven. Mogelijke oplossingen kunnen op twee manieren worden gerealiseerd, namelijk: - door het achterwege laten van planmaatregelen, of
- door het treffen van extra voorzieningen.

Deze oplossingen zijn gericht op het voorkomen of opheffen van verdroging. Bij de aangegeven mogelijk te realiseren oplossingen is tevens beoordeeld in hoeverre deze zullen leiden tot de gewenste hydrologische situatie (technische haalbaarheid), en in hoeverre de natuurdoelstellingen van het gebied bij de verwachte verbetering van de hydrologisch situatie gerealiseerd zullen kunnen worden (ecologisch perspectief). De oplossingen zijn nog niet bestuurlijk en financieel getoetst.

5. Resultaten

5.1 Inleiding

Bij de beschrijving van de resultaten wordt de indeling uit het vorige hoofdstuk (Werkwijze) aangehouden. De verschillende stappen in de inventarisatie worden met een concreet uitgewerkt voorbeeld toegelicht. Als voorbeeld is gekozen voor het reservaat Achthoven in het landinrichtingsproject de Vijfheerenlanden in de provincie Zuid-Holland. Het is een natuurgebied in laag Nederland met de daarvoor kenmerkende vegetatiegroepen. Als gevolg van verschillende hydrologische ingrepen bestaat een complexe hydrologische situatie in het gebied aan de hand waarvan de vele aspecten van verdroging worden geschetst.

Opgemerkt wordt, dat de resultaten die in dit hoofdstuk worden beschreven op dit moment slechts als oplossingsrichtingen van het milieuprobleem verdroging, mogen worden beschouwd. Deze oplossingsrichtingen zullen nog nader, per gebied, moeten worden uitgewerkt.

5.2 Selectie van gebieden

- selectie van landinrichtingsprojecten:

Er is bij de selectie van relevante lopende projecten in eerste instantie uitgegaan van de projecten waarvan de akte van het plan van toelichting op 1 jan. 1992 zal zijn vastgesteld. Het betreft zoals opgemerkt in totaal 105 lopende landinrichtingsprojecten (met een oppervlakte van 583.000 ha). Na een nadere selectie bleek het voor 65 projecten (zie bijlage III) zinvol de mogelijkheden voor het voorkomen, verminderen of opheffen van verdroging in gebieden met belangrijke actuele en potentiële natuurwaarden, na te gaan. De totale oppervlakte van deze 65 projecten bedraagt 363.000 ha. Van deze 65 projecten zijn er 20 in voorbe- reiding en 45 in uitvoering.

- selectie van gebieden met natuurwaarden:

In genoemde 65 projecten zijn gebieden met natuurwaarden geïnventariseerd die in het Natuurbeleidsplan als belangrijke categorie zijn aangemerkt. Daarbij zijn gebieden binnen de hydrologische invloedssfeer (zowel binnen als buiten de blokgrenzen) van de projecten geïnventariseerd. Deze selectie levert 337 geïnventariseerde gebieden op met een totale oppervlakte van ongeveer 64.000 hectare. De geïnventariseerde gebieden variëren in grootte van 25 hectare tot circa 1500 hectare. De meeste geïnventariseerde gebieden liggen geheel binnen de begrenzing van de landinrichtingsprojecten.

In tabel 1 is per provincie aangegeven: het aantal lopende landinrichtingsprojecten waarvoor de akte van het plan van toedeling na 1 januari 1992 wordt vastgesteld, het aantal geïnventariseerde projecten, en het aantal gebieden met natuurwaarden dat is geïnventariseerd.

TABEL 1. AANTAL GEÏNVENTARISEERDE PROJECTEN EN GEBIEDEN PER PROVINCIE

	projecten, akte plan van toedeling vastgesteld na 1 januari 1992.	Geïnvantari- seerde projecten	Geïnvantari- seerde gebieden
Groningen	7	4	46
Friesland	14	12	53
Drenthe	10	3	33
Overijssel	9	7	33
Gelderland	11	9	27
Utrecht	3	3	9
Noord-Holland	9	6	33
Zuid-Holland	9	7	27
Zeeland	10	1	4
Noord-Brabant	14	8	54
Limburg	<u>9</u>	<u>5</u>	<u>18</u>
	105 +	65 +	337 +

In de 65 projecten zijn gebieden met natuurwaarden geïnvantariseerd, die in het Natuurbeleidsplan als belangrijke categorie zijn aangemerkt.

Binnen de EHS is geïnvantariseerd:

- 20.000 ha. bestaand natuurterrein,
- 14.000 ha. Relatienota- en Natuurontwikkelingsgebied,
- 17.000 ha. "Nog in te vullen Kern- en Natuurontwikkelingsgebied".

Buiten de EHS is geïnvantariseerd:

- 3.000 ha. Relatienotagebied, en
- 10.000 ha. weidevogelgebied.

In tabel 2 zijn de in de inventarisatie onderscheiden categoriën vermeld en is per categorie het aantal geïnvantariseerde gebieden met bijbehorende oppervlakte aangegeven:

TABEL 2. AANTAL GEBIEDEN PER GEBIEDSCATEGORIE

Categorie	Geïnteriseerde gebieden	
	aantal	oppervlakte in hectare
- bestaande natuurterreinen, binnen de Ecologische Hoofdstructuur (EHS)	90	ca. 20.000
- . concreet begrensde reservaatgebieden (Relatienota), al of niet aangekocht, binnen de EHS	68	8.600
- . concreet begrensde beheersgebieden (Relatienota), binnen de EHS	37	3.400
- . concreet begrensde Natuurontwikkelingsgebieden, al of niet aangekocht, binnen de EHS	6	1.400
- nog in te vullen kern- en natuurontwikkelingsgebieden binnen de EHS	57	17.000
- voorstellen van de provincie voor toevoeging van kern- en natuurontwikkelingsgebieden aan de EHS	2	500
- bestaande natuurterreinen buiten de EHS	18	1.400
- . concreet begrensde reservaatgebieden (Relatienota), al of niet aangekocht, buiten de EHS	21	900
- . concreet begrensde beheersgebieden (Relatienota), buiten de EHS	9	500
- weidevogelgebieden, buiten de EHS	$\frac{29}{337} +$	$\frac{10.300}{ca. 64.000} +$

Bij deze tabel kunnen de volgende opmerkingen worden gemaakt.

- . Alle onderscheiden gebiedscategoriën zijn in de inventarisatie-resultaten vertegenwoordigd.
- . Van de categorie "Nog in te vullen Kern- en Natuurontwikkelingsgebieden" is ongeveer de helft van de oppervlakte geïnteriseerd. Reden is dat voor deze categorie gebieden vaak nog geen concrete doelstellingen en begrenzingen zijn uitgewerkt. Pas bij de concrete begrenzing en formulering van doelstellingen kunnen voor deze gebieden de mogelijkheden voor het oplossen van de verdrogingsproblematiek in het kader van landinrichting worden aangegeven.

Het aantal gebieden dat per project is onderscheiden en geïnteriseerd, is bepaald op grond van de natuurdoelstellingen, de ecologische waarden, verschillen in ecologische en hydrologische omstandigheden en de mogelijkheden om verdroging te voorkomen of op te heffen. Gebieden, behorend tot verschillende gebiedscategoriën, kunnen als één gebied zijn beschreven. Dit is het geval indien sprake is van een gelijke natuurdoelstelling en een grote overeenkomst in abiotische en biotische situaties. Bijvoorbeeld een bestaand

natuurterrein waaromheen, in het kader van de relatienota, een beheersgebied is gerealiseerd met een gelijke beheersdoelstelling. Dit leidt tot een grote variatie in het aantal en de grootte van het aantal geïnventariseerde gebieden per project. Het aantal onderscheiden gebieden varieert van 1 tot 36 gebieden per project. De grootte van de beschreven gebieden varieert van 25 tot ca. 1.500 hectare.

De hydrologische invloedssfeer van een landinrichtingsproject kan zich tot buiten de begrenzingen van het project uitstrekken. Het aantal gebieden (en de globale oppervlakte) gelegen binnen respectievelijk buiten de begrenzing van landinrichtingsprojecten is vermeld in tabel 3.

TABEL 3. GEÏNVENTARISEERDE OPPERVLAKTE BINNEN/BUITEN DE GRENZEN VAN LANDIN-
RICHTINGSPROJECTEN

	Oppervlakte (ha)	Aantal gebieden
Binnen de grenzen van landinrichtings- projecten	43.000	281
Zowel binnen als buiten de grenzen van landinrichtingsprojecten	13.000	36
Buiten de grenzen van landinrichtings- projecten	8.000	20

VOORBEELD VIJFHEERENLANDEN / RESERVAAT ACHTHOVEN:

Het landinrichtingsproject Vijfheerenlanden is één van de negen projecten die in de provincie Zuid-Holland zijn geïnventariseerd. De Vijfheerenlanden is een ruilverkaveling met een oppervlakte van bijna 12.000 ha. die in 1980 in uitvoering is genomen. Werken ten behoeve van de ontsluiting zijn vrijwel gereed. Vierentwintig van de dertig te verplaatsen boerderijen zijn inmiddels verplaatst, voor vier verplaatsingen loopt momenteel de procedure. Werken op het gebied van de landschapsbouw zijn gedeeltelijk uitgevoerd. Er is momenteel een planwijziging (ex art. 84) in procedure. Na vaststelling van de planwijziging zullen de nog resterende werken voor de waterbeheersing uitgevoerd worden. Concrete voorbereidingen ten behoeve van het plan van toedeling beginnen in 1992.

In dit project zijn tien gebieden met een totale oppervlakte van bijna 1000 ha onderscheiden. Eén daarvan is het reservaat Achthoven, een concreet begreemd reservaatgebied (Relatienota) binnen de Ecologische Hoofdstructuur, met een oppervlakte van 111 ha. Het reservaat ligt in het veenweidegebied. Er zijn verschillende biotopen te

onderscheiden; bos, griend, grasland, rietland, oevers en sloten. Het reservaat wordt gedeeltelijk omgeven door beheersgebied, dat in een ander werkformulier ook in de inventarisatie is meegenomen. De volgende beschrijving heeft alleen betrekking op het reservaatgebied.

Het reservaat is voor een deel in bezit van het Zuidhollands Landschap. Vanaf 1953 is het in delen aangekocht. Eind zeventiger jaren is het concreet omgrensd in het kader van de Relatienota. Het Zuidhollands Landschap is ook verantwoordelijk voor het beheer van het reservaat.

De graslanden in het reservaat zijn in het algemeen vochtige, matig bemeste hooiweiden (beemdgras/raaigrasweide van het zilverschoon-verbond). De bossen bestaan voornamelijk uit met populier doorplante grienden met een ondergroei van grassen en ruigtekruiden. In het veenmosrietland komen soorten als kamvaren en moerasvaren voor, in putten tussen het riet o.a. gewoon blaasjeskruid. De oevers bevatten soorten die wijzen op vochtige, redelijk schrale omstandigheden zoals echte koekoeksbloem, dotterbloem en moeraswalstro. De sloten zijn van redelijke tot goede kwaliteit met soorten als watergentiaan, tenger- en drijvend fonteinkruid, stijve waterranonkel en smalle waterpest. Door de variatie in het reservaat is er een rijke vogelstand van met name moeras- en watervogels (o.a. slobbeend, zomertaling, sprinkhaanrietzanger, purperreiger en wielewaal). Tevens komen weidevogels (kievit, tureluur en grutto) en amfibieën voor.

De doelstelling voor het gebied is overgenomen uit een rapport dat in opdracht van Staatsbosbeheer is opgesteld: Behoud, herstel en ontwikkeling van levensgemeenschappen karakteristiek voor vochtige tot natte graslanden, grienden, (vochtige) loofbossen, rietlanden en open water met een goede waterkwaliteit. Het betreft hier een voorlopige doelstelling. Nadat de ruilverkaveling tot stand is gekomen zal naar verwachting een groter deel van het gebied in bezit en beheer zijn van het Zuidhollands Landschap. De definitieve doelstelling wordt momenteel voorbereid.

5.3. Hydrologische beïnvloeding

De hydrologische toestand van de geïnventariseerde gebieden is vaak een gevolg van verschillende hydrologische invloeden. De invloeden kunnen in het licht van de natuurdoelstellingen voor het gebied, zoals eerder is opgemerkt, in beginsel positief of negatief zijn.

- . In 179 van de 337 geïnventariseerde gebieden (ca. 55 %) hebben zowel ingrepen uitgevoerd of voorgenomen in het kader van lopende landinrichtingsproject, als ook ingrepen in ander kader een, in beginsel nadelige, invloed op de hydrologische toestand.

- . In 102 van de 337 geïnventariseerde gebieden (30 %) hebben uitsluitend ingrepen, uitgevoerd of voorgenomen in het kader van het lopende landinrichtingsproject, een in beginsel nadelige invloed op de hydrologische toestand.
- . In 40 van de 337 geïnventariseerde gebieden (ca. 10 %) hebben uitsluitend ingrepen in een ander kader een in beginsel nadelige invloed op de hydrologische toestand.
- . In de resterende 16 gebieden (5 %) is de hydrologische toestand niet op enigerlei wijze nadelig beïnvloed.

In het kader van landinrichting worden ook voorzieningen getroffen die, in het licht van de doelstelling, een positieve invloed op de hydrologische toestand van een gebied hebben. Voorbeelden hiervan zijn peilverhoging en aanleg van een bufferzone.

- . In 218 van de 337 geïnventariseerde gebieden (65 %) zijn voorzieningen getroffen ter voorkoming of opheffing van een, in het licht van de doelstelling, ongunstige hydrologische toestand in het gebied.

De meest genoemde, in beginsel, positieve voorzieningen ten behoeve van de geïnventariseerde gebieden zijn (zie tabel 4):

- peilverhoging in het natuurgebied;
- aanpassing van de afwatering van het natuurgebied (bijv. het plaatsen van stuwen waardoor een hoog waterpeil in het natuurgebied wordt gehandhaafd);
- wateraanvoer (die niet strijdig is met de waterkwaliteitsdoelstelling in het gebied).

TABEL 4. "IN BEGINSEL POSITIEVE" HYDROLOGISCHE VOORZIENINGEN TEN BEHOEVE NATUUR

Hydrologische voorziening	Aantal gebieden waarvoor de betreffende voorziening in het plan is opgenomen
peilverhoging in natuurgebieden	91
aanpassing van de afwatering	82
wateraanvoer	59
aanpassing van de ontwatering in het natuurgebied	49
hydrologische bufferzones	39
peilverhoging in infiltratiegebieden	34
voorzieningen t.b.v. opslag winterneerslagoverschot	28
aanpassing van de ontwatering buiten het natuurgebied	19
verbeteren van de waterdistributie in het natuurgebied	16
wateraanvoer met aanleg van helofytenfilter	11
afgraven van het natuurgebied	8

De verschillende hydrologische invloeden (zowel positieve als negatieve) te zamen resulteren in een bepaalde hydrologische toestand en te verwachten veranderingen in het gebied. De hydrologische veranderingen zijn veelal een combinatie van veranderingen in grondwaterstanden, kwel en waterkwaliteit. Het is niet mogelijk gebleken de afzonderlijke invloeden/veranderingen als gevolg van de verschillende ingrepen te onderscheiden naar oorzaken.

VERVOLG VOORBEELD RESERVAAT ACHTHOVEN:

In het reservaat Achthoven in de ruilverkaveling Vijfheerenlanden is sprake van bestaande hydrologische beïnvloeding als gevolg van verschillende oorzaken, alsook van hydrologische beïnvloeding die op zal treden als gevolg van in landinrichtingsverband geplande maatregelen. In het kader van het landinrichtingsproject is een "laagwatersloot" (45 cm beneden het voorgestelde reservaatseil) door het bestaande reservaat gelegd. Deze waterloop heeft een drainerende werking op het reservaat. Daarnaast is er sprake van bestaande hydrologische beïnvloedingen als gevolg van andere ingrepen dan landinrichting. Er ligt een onderbemalen enclave in het gebied (een boomgaard) die een drainerende werking op het reservaat heeft. Ook is er sprake van invloed van de drinkwateronttrekking bij Lexmond. Als gevolg van deze winning is plaatselijk in het gebied omslag van kwel naar wegzijging opgetreden. De in het kader van het landinrichtingsproject geplande peilverlagingen in de aanliggende polders Achthoven en Lakerveld (resp. 35 en 12 cm) zullen eveneens invloed hebben op het reservaat.

In het kader van het landinrichtingsproject is een aantal hydrologische maatregelen opgenomen ten gunste van het reservaatgebied. Er is sprake van een peilverhoging, een verbetering van de wateraanvoer, het verbeteren van de waterdistributie in het gebied en het aanleggen van voorzieningen ten behoeve van de opslag van het winterneerslag-overschot. Het totaal van hydrologische beïnvloedingen en maatregelen ten behoeve van het reservaat leidt naar verwachting enerzijds tot een vernatting (peilverhoging) en anderzijds tot een relatief grote toename van de wegzijging. Deels zal de invloed van plaatselijke kwel afnemen en om kunnen slaan in infiltratie, met name waar het reservaat grenst aan de polders waar het peil verlaagd wordt, waar het doorsneden wordt door de laagwatersloot en waar het grenst aan de onderbemaling. De grotere wateraanvoerbehoefte betekent een toename van de invloed van gebiedsvreemd water, dit heeft een negatief effect op de waterkwaliteit. De omvang van het gebied maakt het echter mogelijk door een verlenging van de aanvoerweg een kwaliteitsgradiënt te ontwikkelen, met aan het eind van de aanvoerweg een goede waterkwaliteit. De grondwaterstand gaat in de percelen in het algemeen omhoog. Het watervolume in het gebied neemt toe. Peilfluctuaties in het reservaat kunnen worden toegestaan, waardoor waterconservering mogelijk wordt.

5.4 Ecologische interpretatie

Per gebied is nagegaan of de hydrologische beïnvloeding leidt tot ecologische effecten. Bij de bepaling van de ecologische effecten zijn zowel de in beginsel negatieve als positieve hydrologische invloeden meegenomen.

De ecologische effecten als gevolg van de hydrologische situatie zijn vervolgens getoetst aan de ecologische doelstelling voor een gebied. Waar mogelijk zijn de doelstellingen voor de geselecteerde gebieden ontleend aan het Natuurbeleidsplan (kerngebieden en natuurontwikkelingsgebieden), beheersplannen (voor bestaande reservaten en beheersgebieden) en beheersvisies (voor nieuw te vormen reservaten en beheersgebieden). Opgemerkt wordt dat in één gebied, in relatie met de voorkomende natuurwaarden, vaak verschillende doelstellingen gelden. In die gevallen is de hoofddoelstelling als uitgangspunt voor de toetsing genomen. Daarnaast zijn doelstellingen vaak onvoldoende expliciet geformuleerd. Het ontbreekt dan aan een compleet beeld van na te streven soorten en levensgemeenschappen en de ontwikkelingsrichting van het betreffende ecosysteem. In die gevallen zijn de doelstellingen op grond van de actuele natuurwaarden in overleg met NBLF nader ingevuld. In het algemeen zijn, gelet op de stand van zaken bij de invulling van het natuurbeleid, met deze werkwijze de doelstellingen in hoofdlijnen bevredigend in beeld gebracht.

Er is onderscheid gemaakt in "verdroging verandert niet", "verdroging neemt toe", "verdroging neemt af" en "geen verdroging".

- A Met "verdroging verandert niet" zijn aangemerkt gebiedsdelen waar als gevolg van de hydrologische toestand het realiseren van de natuurdoelstelling niet volledig mogelijk is, en deze toestand ook niet verandert.
- B Met "verdroging neemt toe" zijn aangemerkt gebiedsdelen waar als gevolg van hydrologische veranderingen de haalbaarheid van de doelstelling vermindert.
- C Met "verdroging neemt af" zijn aangemerkt gebiedsdelen waar, door hydrologische voorzieningen, herstel of ontwikkeling van natuurwaarden conform de doelstelling wordt bevorderd.
- D Op de overige oppervlakte is sprake van "geen verdroging".

Om een indicatie te geven van de verdrogingsomvang zoals die in deze inventarisatie gesignaleerd is, is voor elk gebied tenminste een schatting van de betrokken oppervlakte gemaakt. Dat levert de volgende oppervlakteverdeling op (zie tabel 5):

TABEL 5. GESCHATTE OPPERVLAKTE WAAR VERDROGING NIET VERANDERT, TOENEEMT OF AFNEEMT

	Geschatte oppervlakte	Aantal gebieden
A. Verdroging verandert niet	ca. 17.000 ha	186
B. Verdroging neemt toe	ca. 14.000 ha	160
C. Verdroging neemt af	ca. 7.000 ha	109
D. Geen verdroging	ca. <u>26.000 ha</u> + ca. 64.000 ha	241

Uit tabel 5 blijkt dat in 186 gebieden op ten minste een deel van de oppervlakte (circa 17.000 ha) de verdroging niet verandert. De verdroging is in dit geval een gevolg van de hydrologische ingrepen die reeds bestonden voor aanvang van het landinrichtingsproject.

In 160 gebieden zal op ten minste een deel van de oppervlakte (circa 14.000 ha) de verdroging toenemen.

In 109 gebieden zal op ten minste een deel van de oppervlakte (circa 7.000 ha) de verdroging afnemen.

In 241 van de 337 geïnventariseerde gebieden wordt ten minste een deel van de oppervlakte (circa 26.000 ha) aangemerkt met 'geen verdroging'.

De oppervlakte waar de verdrogingssituatie niet verandert, bestaat voor ongeveer de helft uit weidevogelgebieden of "Nog in te vullen Kern- en Natuurontwikkelingsgebieden". Ongeveer drie/kwart van de oppervlakte waar sprake is van een toename van de verdroging, valt in de categorie weidevogelgebied of "Nog in te vullen Kern- en Natuurontwikkelingsgebieden". Deze gebieden hadden ten tijde van de opstelling van het Natuurbeleidsplan nog dikwijls primair een landbouwkundige functie. Het landinrichtingsplan is in overeenstemming met deze functie ontwikkeld.

De toename van de verdroging en de afname van verdroging is als volgt over de fysisch-geografische regio's van Nederland (NBP) verdeeld (zie tabel 6):

TABEL 6. GESCHATTE OPPERVLAKTE WAAR VERDROGING TOENEEMT OF AFNEEMT VOOR DE FYSISCH GEOGRAFISCHE REGIO'S VAN NEDERLAND

FYSISCH GEOGRAFISCHE REGIO'S	Verdroging neemt toe	Verdroging neemt af
hogere zandgronden	ca. 6.000 ha	ca. 4.000 ha
rivierengebied	ca. 1.000 ha	ca. 400 ha
laagveen met plassen en droogmakerijen	ca. 4.000 ha	ca. 2.000 ha
zeekleigebied	ca. <u>3.000 ha +</u>	ca. <u>600 ha +</u>
	ca. 14.000 ha	ca. 7.000 ha

Bij de beoordeling van de ecologische effecten is aangegeven welke natuurwaarden daarbij worden beïnvloed. Het betreft beïnvloeding zowel in positieve als in negatieve zin. De meest genoemde natuurwaarden zijn in dit verband vochtige of natte graslanden, kwelafhankelijke vegetaties en amfibieën, zo blijkt uit tabel 7:

TABEL 7. MEEST GENOEMDE NATUURWAARDEN DIE, GETOETST AAN DE NATUURDOELSTELLING, WORDEN BEÏNVLOED (zowel in negatieve als positieve zin)

Beïnvloede natuurwaarde	Aantal gebieden waar de natuur- waarden wordt beïnvloed
- vochtige of natte graslanden	214
- kwelafhankelijke vegetatie	132
- amfibieën	115
- weidevogels	115
- vochtige of natte bossen	99
- moerasvegetaties	97
- waterplanten	90
- schrale vegetatietypen	73
- insecten (o.a. vlinders)	55
- water- en moerasvogels	50
- reptielen	48
- zoogdieren	40
- specifieke soorten (soortenbeleid)	40
- macrofauna	20
- voedselrijke vegetatietypen	7

VERVOLG VOORBEELD RESERVAAT ACHTHOVEN:

De ecologische effecten van de hydrologische veranderingen in het reservaat Achthoven zijn divers. Als gevolg van de vernatting zullen kansen voor weidevogels in de graslanden en moerasvogels in het algemeen toenemen. De kwaliteit van het freatische grondwater verschuift verder van "grondwater"-type naar "regenwater"-type. Gezien de eigenschappen van de bodem is echter geen verzuring te verwachten met uitzondering van enkele schrale graslanden. Naar verwachting zullen deze zich kunnen handhaven.

Langs de westgrens van het reservaat en rond verstorende elementen als de laagwatersloot en de onderbemaling is een afname van aan vochtige omstandigheden gebonden vegetaties te verwachten als gevolg van de daling van de grondwaterstand.

Ten aanzien van de waterkwaliteit ontstaat een duidelijke gradiënt in het gebied. Verlenging van de aanvoerweg en het creëren van een doodlopend systeem zal een kwaliteitsgradiënt introduceren. Aan het begin van de aanvoerweg zal de waterkwaliteit matig tot slecht zijn, aan het eind goed. De bijbehorende levensgemeenschappen zullen deze gradiënt eveneens laten zien. Blijvend voorkomen van soorten als smalle waterpest en stijve waterranonkel wordt zo mogelijk gemaakt. Toenemende wegzijging en afname van de plaatselijk optredende kwel maakt dat de waterkwaliteit minder constant is dan voorheen. De vergroting van het watervolume heeft een positief effect op de aquatische levensgemeenschappen.

De ecologische beoordeling van de effecten is als volgt: In het algemeen is een verbetering te verwachten van de aan vochtige omstandigheden gebonden levensgemeenschappen. Een negatieve invloed is te verwachten door 35 cm peilverlaging in de aangrenzende polder, de doorsnijding door de laagwatersloot en de aanwezige onderbemaling in de vorm van een boomgaard. Dit leidt tot een volgende inschatting van de beïnvloede oppervlaktes:

(Bestaande) verdroging verandert niet: oppervlakte 30 ha.

Verdroging neemt toe: oppervlakte 20 ha.

Verdroging neemt af: oppervlakte 60 ha.

De toename van de verdroging vind plaats in een randzone met een geschatte totale oppervlakte van 20 ha. Bij zowel de bestaande onveranderde verdroging als de afname van de verdroging gaat het niet om randzones.

5.5. Oplossingen

Voor gebieden waar verdroging niet verandert, verdroging toeneemt, maar ook waar verdroging afneemt, is gekeken naar de mogelijkheden om nieuw beleid in te passen door middel van: - of het achterwege laten van planmaatregelen en/of
- het treffen van extra voorzieningen.

Voor een aantal gebieden waar de verdroging afneemt wordt slechts een deel van de verdrogingsproblematiek opgelost. Ook voor deze gebieden is derhalve nagegaan of er mogelijkheden zijn om verdroging verder tegen te gaan.

In dit rapport kunnen, zoals al eerder is opgemerkt, niet meer dan indicaties voor oplossingsrichtingen van de verdrogingsproblematiek in het kader van landinrichting, zoals die uit de inventarisatie naar voren zijn gekomen, worden aangegeven.

In 255 van de 337 geïnventariseerde gebieden worden één of meerdere mogelijk te realiseren oplossingen aangegeven. In 180 van deze 255 gebieden geldt, dat deze oplossingen ook een redelijk tot goede technische haalbaarheid, en een redelijk tot goed ecologisch perspectief hebben. Opgemerkt wordt dat deze oplossingen nog niet bestuurlijk en financieel zijn getoetst.

In de overige 82 gebieden worden in het geheel geen oplossingsmogelijkheden aangegeven. In deze gebieden kan het volgende aan de hand zijn:

- of er is geen verdroging;
- of de verdroging neemt zodanig af dat de natuurdoelstelling realiseerbaar is;
- of het is niet mogelijk de bestaande verdroging in het kader van landinrichting op te heffen of terug te dringen. Het betreft dan verdroging als gevolg van grootschalige hydrologische ingrepen, zoals bijvoorbeeld de ontgrindingen in de Maasvallei of omvangrijke drinkwaterwinningen.

Tabel 8 geeft aan hoe vaak het achterwege laten van een bepaald type planmaatregel of het treffen van bepaalde extra voorzieningen gericht op het voorkomen en/of opheffen van verdroging, in het kader van landinrichting is voorgesteld:

TABEL 8.

ACHTERWEGE LATEN VAN PLANMAATREGELEN OF HET TREFFEN VAN EXTRA VOORZIENINGEN

achterwege laten van planmaatregelen/ het treffen van extra voorzieningen	aantal gebieden waarvoor mogelijkheid voorgesteld
hydrologische bufferzone	137
aanpassing van de ontwatering buiten het natuurgebied	96
aanpassing van de afwatering	76
peilverhoging in natuurgebieden	65
aanpassing van de ontwatering in het natuurgebied	55
voorzieningen t.b.v. opslag winterneerslagoverschot	43
peilverhoging in infiltratiegebieden	40
afgraven van het natuurgebied	25
wateraanvoer met aanleg van helofytenfilter	13
verbeteren van de waterdistributie in het natuurgebied	10
wateraanvoer	6

Uit tabel 8 kan worden afgeleid dat vooral de aanleg van hydrologische bufferzones en het achterwege laten van planmaatregelen danwel treffen van extra voorzieningen met betrekking tot de ontwatering en afwatering rond het natuurgebied (bijv. afzien van peilverlaging) als mogelijke oplossingen worden aangegeven.

SLOT VOORBEELD RESERVAAT ACHTHOVEN:

In het reservaat Achthoven zijn zowel het achterwege laten van planmaatregelen als ook het treffen van extra voorzieningen, in het kader van landinrichting, voorgesteld, gericht op het voorkomen en/of opheffen van verdroging. Daarbij gaat het om hydrologische bufferzones (het aanleggen van een hoogwatersloot om het effect van de peilverlaging te beperken), aanpassing van de afwatering van het gebied (het omleggen van de laagwatersloot langs het reservaat, zodat de laagwatersloot binnen het reservaat opgeheven kan worden) en overige maatregelen (aankoop boomgaard zodat de onderbemaling opgeheven kan worden). De technische haalbaarheid van de maatregelen wordt als redelijk ingeschat, het ecologisch perspectief is groot. De bestuurlijke haalbaarheid wordt als gering ingeschat.

Daarnaast is er sprake van een planwijziging (ex art. 84), die in procedure is. Wanneer deze planwijziging wordt vastgesteld zal 77 ha extra reservaatgebied worden toegevoegd binnen de ruilverkaveling. Daarvan zal 25 ha aansluiten op de Zouwenboezem en het reservaat Achthoven. Het hoge peil dat dan in dit aangrenzende gebied zal worden ingesteld heeft een positieve uitstraling op de hydrologische situatie in het reservaat Achthoven.

BIJLAGEN

BIJLAGE I

Aan de Directeuren LNO
in de provincie

Uw brief van	Datum	11 januari 1991	
Uw kenmerk	Ons kenmerk	L91329	
Onderwerp	Doorwerking nieuw beleid in lopende landinrichtingsprojecten	Doorkiestel. 852640	Bijlage(n) 1

Betreft: de brief van de staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij inzake de doorwerking van nieuw beleid in lopende landinrichtingsprojecten.

1. Inleiding

Bij brief van 14 november 1990, kenmerk LK/LD 903983, heeft de staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij aan de Centrale Landinrichtingscommissie verzocht hem jaarlijks vóór 1 mei te informeren over de vorderingen die worden gemaakt met de doorwerking van nieuw beleid in lopende landinrichtingsprojecten. Deze brief is als bijlage 1 toegevoegd.

De staatssecretaris verstaat onder lopende landinrichtingsprojecten de projecten in voorbereiding waarvan het voorontwerp-plan is gepubliceerd en de projecten in uitvoering. Voorts verstaat de bewindsman onder nieuw beleid in ieder geval het beleid volgens het Natuurbeleidsplan; hij verzoekt tevens waar mogelijk aandacht te besteden aan de doorwerking van het overige nieuwe rijksbeleid, zoals de Derde Nota Waterhuishouding.

De staatssecretaris heeft in het Meerjarenprogramma Natuur en Landschap 1991-1995 een kwalitatieve beschrijving gegeven van de stand van zaken met betrekking tot de invoering van het natuurbeleid volgens het Natuurbeleidsplan. Daarbij heeft de bewindsman aan de hand van een aantal voorbeelden laten zien hoe de doorwerking in de praktijk gestalte krijgt. Thans verzoekt hij om meer kwantitatieve gegevens omtrent de voortgang die met de doorwerking wordt gemaakt. Hij geeft daarbij aan dat de gegevens op projectniveau moeten worden verzameld. De door de CLC verzamelde gegevens zullen jaarlijks worden opgenomen in het Meerjarenprogramma Natuur en Landschap.

In de vergadering van 23 november 1990 heeft de CLC de brief van de staatssecretaris behandeld. De CLC heeft haar secretariaat belast met de nadere uitwerking van de inventarisatie en met de coördinatie van de uitvoering daarvan. Voorts heeft de CLC zich uitgesproken over een aantal met de inventarisatie samenhangende aspecten. In overeenstemming hiermee bericht ik U als volgt.

2. Uitvoering van de inventarisatie

Algemeen

In de adviezen van de CLC aan de minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij d.d. 14 augustus 1989 over het beleidsvoornemen inzake het Natuurbeleidsplan alsmede inzake de Structuurnota Landbouw is ten aanzien van de inpas-sing van het nieuwe beleid het volgende vermeld.

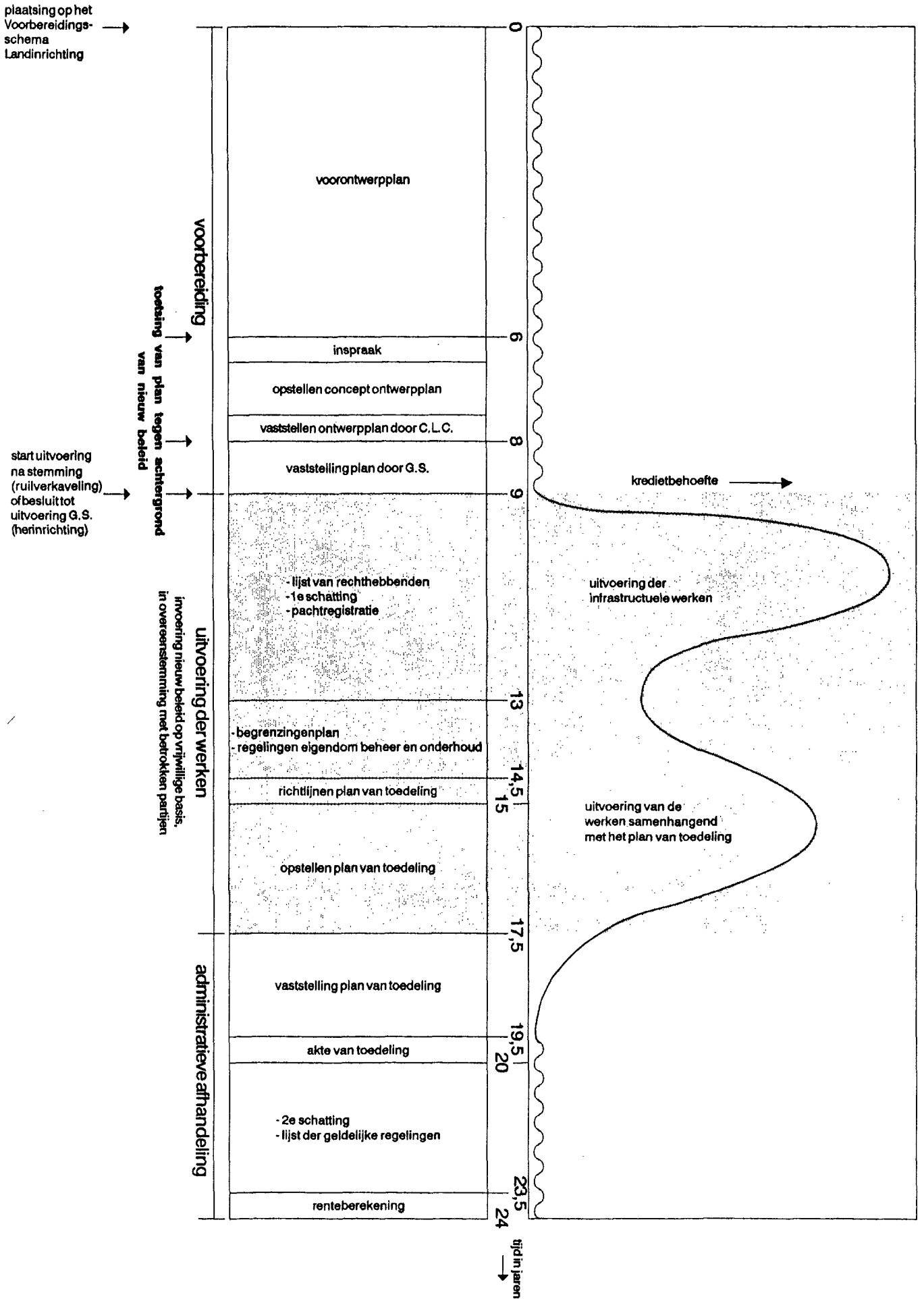
"Teneinde het nieuwe beleid zo snel mogelijk te effectueren zonder op eerderge-maakte afspraken terug te komen, stelt onze commissie voor de volgende lijn aan te houden. Het nieuwe beleid kan zonder meer worden doorgevoerd in landinrich-tingsprojecten waarvoor nog geen voorontwerp-programma dan wel voorontwerp-plan is gepubliceerd voorafgaande aan de vaststelling van dat beleid.

In landinrichtingsprojecten waarvoor het voorontwerp-programma dan wel -plan reeds is gepubliceerd voorafgaand aan de vaststelling van het nieuwe beleid, kan dat nieuwe beleid niet zonder meer worden doorgevoerd. Immers, er heeft dan reeds overleg plaatsgevonden met de betrokken instanties en belanghebbenden in de regio over de te treffen maatregelen en voorzieningen en er zijn derhalve verwachtingen gewekt naar de streek toe. Daarenboven zijn door publicatie van het voorontwerp de voornemens ten aanzien van subsidiëring en kostenverdeling reeds openbaar gemaakt. Voor de landinrichtingsprojecten in uitvoering heeft de rijksoverheid zich ertoe verplicht dat de in de vastgestelde plannen opgenomen maatregelen en voorzieningen kunnen worden uitgevoerd door de betreffende land-inrichtingscommissies. Deze projecten dienen dan ook conform het vastgestelde plan te kunnen worden gerealiseerd.

Ervan uitgaande dat in de projecten in voorbereiding, waarvoor het voorontwerp-programma c.q. -plan reeds is gepubliceerd en in de projecten in uitvoering geen nieuw beleid kan worden doorgevoerd zonder overeenstemming met alle be-trokken partijen, acht onze commissie het gewenst dat het Rijk de implementatie van het beleid in deze projecten bevordert. Indien de landinrichtingscommissie elementen van het nieuwe beleid alsnog wil invoeren, dan zullen haar daartoe voor de projecten in voorbereiding en de projecten in uitvoering waarvan de richtlijnen voor het plan van toedeling nog niet aan onze commissie zijn aange-boden, binnen de gebruikelijke planologische, procedurele en financiële kaders de mogelijkheden moeten worden geboden."

De in beschouwing te nemen projecten

De CLC heeft geconstateerd dat de staatssecretaris in zijn brief een ruimere definitie van de term "lopende projecten" hanteert dan de CLC deed in de advie-zen van 14 augustus 1989. De CLC legde wat betreft de projecten in uitvoering de grens bij de vaststelling van de richtlijnen voor het plan van toedeling, terwijl de staatssecretaris geen expliciete grens heeft opgenomen. Naar aanlei-ding hiervan is de CLC aan de hand van figuur 1 dieper ingegaan op wat onder "lopende projecten" moet worden verstaan in relatie tot de doorwerking van nieuw beleid.

Figuur 1.

De in figuur 1 weergegeven planning van herinrichtings- en ruilverkavelingsprojecten gaat uit van een gemiddelde voorbereidingsduur van 9 jaar en een gemiddelde uitvoeringsduur van 15 jaar. Dit is de duur die gemiddeld genomen nodig is voor het doorlopen van de in de Landinrichtingswet gegeven procedures. De projectduur is in de figuur onderscheiden in een voorbereidingsfase, een fase waarin de in het plan opgenomen werken worden uitgevoerd en -ten slotte- een fase waarin de administratieve afhandeling van het project plaatsvindt. In het kader van de doorwerking van nieuw beleid zijn alleen de beide eerstgenoemde fasen van belang. In de figuur is tevens globaal het verloop van de kredietbehoefte geschetst.

Wat betreft de voorbereidingsfase kan het volgende worden opgemerkt. Een landinrichtingsplan wordt voorbereid tegen de achtergrond van het vigerende overheidsbeleid. Zowel het bestaande beleid als het tijdens de rit van kracht geworden nieuwe beleid zijn uitgangspunt voor de planvorming. Tot aan de fase van publicatie van het voorontwerp-plan kan het nieuwe beleid zonder meer worden doorgevoerd. Bij de publicatie van het voorontwerp wordt het plan getoetst tegen de achtergrond van het nieuwe beleid. Voor de fase daarna is invoering van nieuw beleid alleen mogelijk in overeenstemming met de betrokken partijen. De vaststelling van het ontwerp-plan door de CLC en de vaststelling van het plan door GS zijn twee volgende belangrijke toetsingsmomenten om na te gaan of de mogelijkheden om nieuw beleid te implementeren ten volle zijn benut. Door deze handelwijze wordt bereikt dat plannen zo nauw mogelijk aansluiten bij actueel beleid.

Nadat het landinrichtingsplan is vastgesteld door GS en het besluit tot uitvoering - eventueel na stemming - is genomen, volgt een periode van ca. 8,5 jaar waarin de in het plan opgenomen werken worden uitgevoerd. Deze periode is in de figuur met een raster aangegeven. In deze fase is het mogelijk om nieuw beleid te implementeren, zij het zoals reeds eerder vermeld, op vrijwillige basis en in overeenstemming met de betrokken partijen. In de praktijk blijken hiertoe in beginsel goede mogelijkheden aanwezig te zijn. In vele gevallen zal daarbij een planaanpassingsprocedure volgens de Landinrichtingswet dienen te worden doorlopen. Opgemerkt moet worden dat de effectuering van nieuw beleid onder meer afhankelijk kan zijn van de mogelijkheden extra gronden te verwerven.

Op grond van het voorgaande kan worden gesteld, dat in de voorbereidingsfase het nieuwe beleid volledig uitgangspunt is bij de planvorming. Aan het eind van de voorbereidingsfase wordt het plan op drie achtereenvolgende momenten getoetst tegen de achtergrond van het nieuwe beleid. Alleen voor die projecten waarvan het voorontwerp-plan reeds was gepubliceerd op het moment van uitbrengen van het Natuurbeleidsplan, heeft bedoelde toetsing niet of nog niet plaatsgevonden. Hoewel het alsnog uitvoeren van deze toetsing wordt beperkt door de gemaakte afspraken, blijken er in de praktijk toch goede mogelijkheden te zijn om elementen van nieuw beleid in de plannen op te nemen. Dit wordt bewezen door de gang van zaken in de herinrichting "Driebruggen". Ook de ruilverkaveling "Baarle-Nassau" mag in dit verband als voorbeeld worden genoemd. Gelet op het verder doorlopen van de procedures gaat het hierbij om een afnemend aantal projecten.

In de uitvoeringsfase markeert het vaststellen van de richtlijnen voor het plan van toedeling een belangrijk moment in de herverkavelingsprocedure. Zij geven het kader waarbinnen het plan van toedeling voor de verschillende functies wordt opgesteld. In beginsel is er nauwelijks nog ruimte om na het vaststellen van de richtlijnen nieuw beleid door te voeren. In de praktijk evenwel blijken er in de fase van het opstellen van het plan van toedeling wel degelijk mogelijkheden te zijn. Een duidelijk voorbeeld is de ruilverkaveling "Tietjerksteradeel", waarvan de richtlijnen voor het plan van toedeling reeds in 1985 door de CLC zijn vastgesteld. De ingrijpende planwijziging welke in deze ruilverkaveling in verband met het doorvoeren van nieuw beleid nodig is, noodzaakt tot het opnieuw vaststellen van de richtlijnen voor het plan van toedeling. Dit leidt tot een substantiële verlenging van de procedure. Om die reden verdient naar het oordeel van de CLC deze gang van zaken in het algemeen geen aanbeveling. Niettemin kunnen er zich in de fase van het opstellen van het plan van toedeling op beperkte schaal mogelijkheden tot doorwerking van nieuw beleid voordoen, waarvoor het doorlopen van een plaanpassingsprocedure niet nodig is.

Op grond van het voorgaande kan worden gesteld dat onder "lopende projecten" in de uitvoeringsfase de projecten kunnen worden verstaan waarvan de richtlijnen voor het plan van toedeling nog niet zijn vastgesteld, met dien verstande dat in bepaalde gevallen er zich mogelijkheden kunnen voordoen om ook in de fase van het opstellen van het plan van toedeling op beperkte schaal nieuw beleid door te voeren. Met het verder doorlopen van de procedure gaat het hierbij om een eerst ongeveer gelijkblijvend (vanwege voorbereidingsprojecten die in uitvoering worden genomen) en later afnemend aantal projecten.

Concluderend kan worden gesteld dat het verzoek van de staatssecretaris betrekking heeft op een bepaald, in de tijd geleidelijk afnemend, aantal projecten. Deze projecten bevinden zich thans tussen publicatie van het voorontwerp-plan en vaststelling van het plan van toedeling. Om praktische redenen is het gewenst hierbij ook de projecten waarvan het voorontwerp in 1991 zal worden gepubliceerd, te betrekken.

Voor de projecten van latere datum zal het nieuwe beleid in de plannen zijn doorgevoerd, hetgeen uit de betreffende planrapporten naar voren zal komen.

Inhoudelijke aspecten

Wat betreft de inhoudelijke aspecten van de inventarisatie gaat het om de vraag in hoeverre voor de gebieden waarin de landinrichtingsprojecten zijn gelegen, inmiddels op basis van het NBP een nadere visievorming ten aanzien van de gewenste doeleinden heeft plaatsgevonden. Deze visie vormt de basis voor de begrenzing van de reservaten en natuurontwikkelingsgebieden, voor de op te stellen inrichtingsplannen ten behoeve van deze gebieden alsmede voor de maatregelen en voorzieningen ten behoeve van de realisering van verbindingzones. In de uit te voeren inventarisatie moet ermee rekening worden gehouden dat op dit moment de begrenzing van reservaten en natuurontwikkelingsgebieden nog niet heeft plaatsgevonden. Dit neemt niet weg dat de doorwerking betrekking kan hebben op maatregelen en voorzieningen die naar verwachting zullen passen in toekomstige plannen c.q. begrenzingen. Hierover zal in de inventarisatie meer duidelijkheid moeten komen, uitgaande van bovengenoemde nadere visievorming.

Voor de CLC is het van belang inzicht te hebben in de stand van zaken ten aanzien van de visievorming. Voorts dient een overzicht te worden samengesteld van de maatregelen en voorzieningen die op grond van deze visie zullen worden uitgevoerd (de feitelijk doorwerking). In de uit te voeren NBP-inventarisatie zal in ieder geval worden gevraagd naar hoeveelheden en kosten van maatregelen en voorzieningen ten behoeve van de Ecologische Hoofd Structuur (EHS), van de gebieden met Specifieke Landschappelijke Waarden (SLW) en naar overige natuurtechnische maatregelen. Het betreft zowel maatregelen die al zijn opgenomen in de landinrichtingsplannen als ook mogelijke planaanpassingen. Voor het samenstellen van het gewenste overzicht is het niet nodig dat (in voorkomend geval) reeds een planaanpassingsprocedure is doorlopen. Hierbij wordt gewezen op het feit dat de daadwerkelijke uitvoering van de maatregelen en voorzieningen als regel over een aantal jaren zal zijn gespreid. Dit is afhankelijk van de fase waarin het desbetreffende project zich bevindt, de voortgang van de besluitvorming in de landinrichtingscommissie, de voortgang van de grondverwerving, etc.. De doorwerking zal naar verwachting dan ook stapsgewijs plaatsvinden, hetgeen terug te vinden zal zijn in de van jaar op jaar door op te stellen overzichten. Afhankelijk van het stadium waarin de planaanpassing verkeert zal de invulling van de inventarisatie meer of minder globaal kunnen plaatsvinden.

Voorts acht de CLC het van belang inzicht te hebben in eventuele knelpunten die invoering van nieuw beleid in lopende projecten bemoeilijken. Dit inzicht dient ook door middel van voornoemde inventarisatie te worden verkregen.

Derde Nota Waterhuishouding

Tot dusver is met name gesproken over de doorwerking van het NBP-beleid. De CLC acht het, mede gelet op de brief van de staatssecretaris, voorts gewenst het onderzoek naar NBP-doorwerking te combineren met een onderzoek naar de mogelijkheden om in landinrichtingsprojecten het rijksbeleid ten aanzien van de Derde Nota Waterhuishouding te effectueren.

In de Derde Nota Waterhuishouding (regeringsbeslissing) is onder meer aangegeven dat "op initiatief van de minister van LNV voor landinrichtingsprojecten in voorbereiding waarvoor het voorontwerp is gepubliceerd en projecten in uitvoering in overeenstemming met het betreffende provinciale bestuur en de overige betrokken instanties, wordt nagegaan welke mogelijkheden kunnen worden benut om dit nieuwe beleid te effectueren. In dit kader wordt tevens gezien of bijstelling van de landinrichtingsplannen in verband met de Derde Nota en de provinciale waterhuishoudingsplannen nodig is bijvoorbeeld door aanpassing van waterhuishoudkundige maatregelen ter beperking van de aantasting van karakteristieke natuurwaarden".

Opgemerkt zij dat het voorkómen en opheffen van verdroging van natuurwaarden eveneens onderdeel uitmaakt van het in het NBP weergegeven beleid.

Om genoemde mogelijkheden te kunnen aangeven zullen in de inventarisatie die plaatsvindt naar de doorwerking van het Natuurbeleidsplan ook vragen zijn opgenomen met betrekking tot waterkwaliteits- en kwantiteitsaspecten die zowel in het Natuurbeleidsplan als in de Derde Nota Waterhuishouding een rol spelen.

Daarnaast is ervoor gekozen om u te vragen om een aparte hydrologische inventarisatie uit te voeren in projecten in voorbereiding en uitvoering waar in het kader van het project nog mogelijkheden voor voorkoming of compensatie, dan wel voor het terugdringen van verdroging zouden kunnen worden gevonden.

Zoals reeds vermeld is het beleid er op gericht om ondermeer verdroging van natuurterreinen zoveel mogelijk terug te dringen en te voorkomen.

Onder natuurterreinen wordt in dit verband verstaan:

- a. bestaande natuurterreinen;
- b. in het kader van landinrichting te realiseren, dan wel reeds gerealiseerde natuurterreinen, en
- c. overige gebieden met verdrogingsgevoelige natuurwaarden binnen de ecologische hoofdstructuur.

Bij de onderhavige inventarisatie gaat het om de volgende punten:

- a. Het zoveel mogelijk voorkomen dat door de uitvoering van werken verdergaande verdroging optreedt. Hieraan dienen de nog aan te besteden werken getoetst te worden.
Deze toetsing dient plaats te vinden voor alle projecten in voorbereiding waarvan het voorontwerp op 1 januari 1992 zal zijn gepubliceerd conform het gestelde op blz. 5 en voor alle projecten in uitvoering voorzover de betreffende werken nog moeten worden aanbesteed.
- b. Het zo mogelijk opheffen en terugdringen van bestaande verdrogingssituaties binnen landinrichtingsprojecten, al dan niet door landinrichting veroorzaakt. In het algemeen zullen hiervoor aanvullende voorzieningen en/of planaanpassingen nodig zijn. Onder verwijzing naar het gestelde op blz. 5, le t/m 3e alinea kan worden opgemerkt dat het doorvoeren van dergelijke voorzieningen en/of planaanpassingen na de vaststelling van de richtlijnen van het plan kan leiden tot vertraging van de procedure. Aangezien dit zoveel mogelijk moet worden voorkomen, is er voor gekozen om voor de projecten in uitvoering dit onderdeel van de inventarisatie te beperken tot de projecten waarvan de richtlijnen van het plan van toedeling nog niet zijn vastgesteld. Wat betreft de projecten in voorbereiding is de inventarisatie gericht op de projecten waarvan het voorontwerp op 1 januari 1992 zal zijn gepubliceerd.

De te volgen werkwijze bestaat eruit dat de benodigde hydrologische en ecologische gegevens door U worden verzameld, terwijl ten behoeve van de ecologische interpretatie van deze gegevens ondersteuning zal plaatsvinden door de Centrale Directie van de LD.

Indien blijkt dat er sprake is van nadelige ecologische effecten als gevolg van de hydrologische situatie wordt van U verwacht te bezien of maatregelen om deze effecten te voorkomen of terug te dringen gewenst en mogelijk zijn.

3. Slotopmerkingen

Omdat er een duidelijke samenhang bestaat tussen de verschillende onderdelen van de inventarisaties en het ongewenst is de betrokken instanties en commissies te vaak met vragen te benaderen, is besloten de beide onderwerpen gezamenlijk aan u voor te leggen. Hiertoe zullen u in de loop van januari 1991 enquêteformulieren worden gezonden.

Gelet op het verzoek van de staatssecretaris en de besluitvorming in de CLC, dient u een vertegenwoordiger van het provinciaal bestuur, de betrokken waterschappen, alsmede de HID Rijkswaterstaat voorzover het de Derde Nota Waterhuishouding betreft, te betrekken bij het onderzoek. Het verdient tevens aanbeveling waar nodig de betreffende landinrichtingscommissies te betrekken bij het verzamelen van de gegevens.

De resultaten van de NBP-inventarisatie dienen te worden verwerkt in het Meerjarenplan Natuur en Landschap 1992-1996. U wordt verzocht de resultaten van dit onderzoek uiterlijk 15 maart aan mij te zenden in verband met behandeling in de CLC van 26 april 1991.

De resultaten van de inventarisatie naar hydrologische effecten in natuurgebieden, de ecologische uitwerking daarvan en het aangeven van eventuele technische mogelijkheden om die effecten te voorkomen, te compenseren of terug te dringen vergen methodologisch meer tijd. U dient deze uiterlijk 1 juli 1991 aan mij te zenden.

Een afschrift van deze brief heb ik aan de provinciale besturen gezonden.

CENTRALE LANDINRICHTINGSCOMMISSIE,

Drs. P. Slot,
Secretaris.

i.a.a.: Colleges Gedeputeerde Staten
Directeur-Generaal LK
Directeur NMF
Hoofd Stafbureau LaVo
Inspecteurs Landinrichting in de provincie

AAN
de Centrale Land-
inrichtingscommissie,
Postbus 20021,
3502 LA UTRECHT.

**landbouw, natuurbeheer
en visserij**

uw brief van

uw kenmerk

ons kenmerk

datum

LK/LD. 903983

14 november 1990

onderwerp

doorkiesnummer

bijlagen

Doorwerking nieuw beleid in
lopende landinrichtingsprojecten.

1

Een van de onderwerpen die sedert het verschijnen van het Natuurbeleidsplan (NBP) bijzondere aandacht heeft gekregen, is de doorwerking van het nieuwe beleid in de lopende landinrichtingsprojecten. Onder lopende landinrichtingsprojecten worden verstaan de projecten in voorbereiding waarvan het voorontwerp-plan is gepubliceerd en de projecten in uitvoering. In het Natuurbeleidsplan is over de doorwerking een aantal uitspraken opgenomen, die hierop neerkomen dat de regering het van belang acht, dat waar mogelijk de plannen worden aangepast in overeenstemming met het nieuwe beleid.

In zijn brief van 2 juli jl. aan de Tweede Kamer is de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij nader ingegaan op het vraagstuk van de doorwerking. Een kopie van deze brief gaat als bijlage hierbij. Ik onderschrijf de inhoud van deze brief. Met name acht ook ik het van groot belang ook in lopende projecten waar mogelijk het nieuwe beleid te effectueren.

De brief geeft aan dat het nieuwe beleid in de lopende projecten alleen kan worden ingevoerd in overeenstemming met de hierbij betrokken partijen. Bestaande afspraken dienen immers te worden gerespecteerd. Ook blijkt dat er in beginsel goede mogelijkheden zijn om het nieuwe beleid te effectueren. De praktijk leert dat deze mogelijkheden ook worden benut. Wel vergt de realisering van nieuw beleid in veel gevallen een planaanpassingsprocedure volgens de Landinrichtingswet. Het voorbereiden en doorlopen van deze procedure brengt met zich mee dat nieuw beleid niet van de een op de andere dag kan worden ingevoerd.

- Bovendien -

Ministerie van Landbouw,
Natuurbeheer en Visserij
Bezuidenhoutseweg 73
Postadres:
Postbus 20401
2500 EK 's-Gravenhage
Telefoon: 070 - 3 79 39 11
Fax: 070 - 3 79 36 00
Telegramadres: Landvis
Telex: 32040 Lavini

Bovendien wordt succes veelal bepaald door de beschikbaarheid van grond c.q. door de mogelijkheden van extra grondverwerving. De Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij heeft in zijn brief van 2 juli jl. tevens zijn voornemen bekend gemaakt over de voortgang van de realisering van het NBP-beleid in het kader van landinrichting verslag te doen in het jaarlijks uit te brengen Meerjarenprogramma Natuur en Landschap. Dit voornemen heeft zowel betrekking op nieuwe landinrichtingsprojecten als op de doorwerking van het beleid in de al lopende projecten.

In het eerste Meerjarenprogramma, dat binnenkort verschijnt, heb ik overeenkomstig dit voornemen een kwalitatieve beschrijving opgenomen van de huidige stand van zaken met betrekking tot de invoering van het NBP-beleid. In deze beschrijving heb ik aan de hand van een aantal voorbeelden laten zien hoe de doorwerking in de praktijk gestalte krijgt.

Ik heb evenwel moeten constateren dat er op dit moment nog een onvoldoende helder beeld bestaat van de doorwerking in alle betrokken landinrichtingsprojecten. Om die reden acht ik het gewenst dienaangaande over meer informatie te kunnen beschikken. Met name acht ik het gewenst te kunnen beschikken over meer kwantitatieve gegevens omtrent de voortgang die met de doorwerking wordt gemaakt. Deze gegevens dienen op projectniveau te worden verzameld.

Gegeven de taak en verantwoordelijkheid van Uw commissie op het gebied van landinrichting, ben ik van mening dat Uw commissie in deze een belangrijke rol zal kunnen spelen. Gelet op het bovenstaande wil ik U verzoeken mij jaarlijks te informeren over de vorderingen die worden gemaakt met de invoering van het NBP-beleid in de nu lopende landinrichtingsprojecten. De door Uw commissie bijeengebrachte gegevens zullen door mij worden opgenomen in het Meerjarenprogramma Natuur en Landschap. In verband hiermee verzoek ik U mij de gegevens jaarlijks vóór 1 mei toe te zenden.

Tevens verzoek ik U, gelet op de taak en verantwoordelijkheid van de provinciale overheid ten aanzien van zowel de landinrichting als de uitvoering van het Natuurbeleidsplan, de provinciale besturen te betrekken bij het uit te voeren onderzoek.

Ten slotte merk ik op, dat het vraagstuk van de doorwerking van nieuw beleid in lopende landinrichtingsprojecten niet slechts beperkt is tot het Natuurbeleidsplan. In andere recente rijksnota's als de Structuurnota Landbouw en de Derde Nota Waterhuishouding zijn hierover uitspraken opgenomen die vergelijkbaar zijn met die in het Natuurbeleidsplan.

- Ik -

ons kenmerk
LK/LD. 903983

datum
14 november 1990

vervolgblad
2

Ik acht het dan ook zinvol het onderhavige vraagstuk in dit bredere perspectief te plaatsen en verzoek U bij het verzamelen van de gegevens met betrekking tot de doorwerking van het NBP-beleid tevens waar mogelijk aandacht te besteden aan de doorwerking van het overige nieuwe rijksbeleid in de nu lopende landinrichtingsprojecten.

Een afschrift van deze brief heb ik aan de provinciale besturen gezonden.

DE STAATSSECRETARIS VAN LANDBOUW,
NATUURBEHEER EN VISSERIJ,

7.7. Golor

Vergaderjaar 1989-1990

21 149

Natuurbeleidsplan

Nr. 6

BRIEF VAN DE MINISTER VAN LANDBOUW, NATUURBEHEER EN VISSERIJ

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

's-Gravenhage, 2 juli 1990

Naar aanleiding van uw brief (zie bijlage), doe ik U hierbij de gevraagde informatie over de stand van zaken met betrekking tot lopende landinrichtingsprojecten in de ecologische hoofdstructuur toekomen.

1. Reactie op de brief van de Stichting Natuur en Milieu d.d. 3 april 1990 met betrekking tot lopende landinrichtingsprojecten.

De Stichting Natuur en Milieu pleit in haar brief van 3 april jl., mede namens een aantal Natuurbeschermingsorganisaties, voor een heroriëntatie op de landinrichtingsprojecten, aangezien zij van oordeel is dat de in de plannen voor deze projecten opgenomen maatregelen en voorzieningen niet stroken met nieuwe beleidsontwikkelingen op het vlak van natuur, landschap en milieu. De Stichting richt zich met haar verzoek vooral op lopende landinrichtingsprojecten, met name die welke in uitvoering zijn of in een vergevorderd stadium van voorbereiding verkeren. Door heroriëntatie beoogt de stichting de landinrichtingsprojecten meer in overeenstemming te brengen met het Natuurbeleidsplan.

Ik ben het met de Natuurbeschermingsorganisaties eens, dat de bedoelde plannen voor een belangrijk deel tot stand zijn gekomen in een periode, waarin aan de belangen van natuur en landschap een ander gewicht werd toegekend in het kader van de planvoorbereiding dan thans het geval is.

In die zin stemmen deze plannen niet steeds overeen met het nieuwe beleid, waarbij niet uit het oog mag worden verloren dat een aantal plannen in uitvoering wel harmonieert met het Natuurbeleidsplan. Ook in het verleden heeft bij de planvorming afstemming plaatsgevonden op de aanwezige waarden in een gebied. Ook zijn maatregelen en voorzieningen in de plannen opgenomen ter veiligstelling en ontwikkeling van Natuur- en Landschapswaarden.

Een gerichte inzet van het instrumentarium van de Landinrichtingswet is van groot belang voor het realiseren van het nieuwe Natuur- en Landschapsbeleid. Net als de Natuurbeschermingsorganisaties acht ik het van groot belang om ook in de lopende projecten waar mogelijk het

nieuwe beleid te effectueren. Wel dienen gemaakte afspraken te worden gerespecteerd.

In projecten waarvoor het voorontwerp nog niet is gepubliceerd, kan het nieuwe beleid zonder meer worden doorgevoerd. In de overige projecten is dat niet zonder meer het geval. Immers, in deze projecten heeft overleg met de betrokken instanties en belanghebbenden plaatsgevonden over de te treffen maatregelen en voorzieningen en zijn verwachtingen gewekt naar de streek toe. Voor de projecten in uitvoering heeft het Rijk zich financieel verplicht dat deze projecten conform het vastgestelde plan kunnen worden uitgevoerd. Dit betekent dat in projecten waarvoor het voorontwerp is gepubliceerd nieuw beleid alleen ingevoerd kan worden in overeenstemming met de hierbij betrokken partijen.

Ik streef ernaar om binnen de gegeven mogelijkheden datgene te doen wat nodig is om nieuw beleid te effectueren in lopende projecten. In de praktijk blijken hiertoe in beginsel goede mogelijkheden aanwezig te zijn. De realisering hiervan vergt nader overleg met de betrokken instanties, waarna in vele gevallen een planaanpassingsprocedure volgens de Landinrichtingswet dient te worden doorlopen. In dit verband merk ik op, dat ik bij de aanbieding van de regeringsbeslissing van het Natuurbeleidsplan aan onder meer de Centrale Landinrichtingscommissie en de Colleges van Gedeputeerde Staten het vertrouwen heb uitgesproken dat zij van uit hun specifieke betrokkenheid aan de uitvoering van het NBP-beleid een belangrijke bijdrage zullen leveren.

2. Stand van zaken van het overleg met betrokken instanties over de effectuering van het nieuwe beleid in lopende landinrichtingsprojecten.

Voor de landinrichtingsprojecten, waarvoor nog geen voorontwerp is gepubliceerd is het NBP uitgangspunt voor de planvorming. Met betrekking tot de overige projecten merk ik op dat door mijn ambtelijke diensten systematisch wordt nagegaan welke mogelijkheden er zijn om het nieuwe beleid in deze projecten te effectueren. De besluitvorming over concreet te treffen maatregelen en voorzieningen vindt plaats in de Landinrichtingscommissie. Door of namens de Commissie wordt zonodig overleg gevoerd met de betrokken instanties. In enkele projecten verkeert de besluitvorming in een vergevorderd stadium en heeft reeds vertaling van het NBP in de vorm van voorstellen tot aanpassing van het Landinrichtingsplan plaatsgevonden. Dit betreft onder andere de projecten Tietjerksteradeel, Driebruggen, De Gouw en Eschmarke. Ik ben voornemens over de voortgang van de realisering van het NBP-beleid in het kader van landinrichting verslag te doen in het jaarlijks uit te brengen Meerjarenprogramma Natuur en Landschap.

Voorts merk ik op dat uiteenlopende maatregelen en voorzieningen binnen Landinrichtingsprojecten kunnen bijdragen tot realisatie van doelstellingen van NBP. Dit varieert van maatregelen en voorzieningen gericht op het behoud van algemene natuurwaarden buiten de ecologische hoofdstructuur (bv in en rondom bestaande natuurgebieden), via maatregelen gericht op de instandhouding of herstel van kleinschaligheid, cultuurhistorische of aardkundige waarde (bv steilranden, bermbeplanting, kavelgrensbeplanting, structuurlijnen) tot inrichtingswerken om een ecologische hoofdstructuur te realiseren of te versterken (schrale bermen, faunapassages bij wegen en waterlopen, extra relatienotagebieden, inrichting reservaatgebieden, gemengde verbindingszones enz.).

De maatregelen en voorzieningen die reeds in de landinrichtingsplannen waren opgenomen vóór het uitkomen van het beleidsvoornemen NBP, liggen vooral op het gebied van de verkaveling en de Landschapsbouw (onder meer uitruil en inrichting van reservaatgebieden, beplantingselementen). De maatregelen en voorzieningen die naar aanleiding van het uitkomen van het NBP zijn of worden overwogen, liggen behalve op het gebied van de verkaveling ook op dat van de

waterbeheersing (onderwaterbanken, rietkraag, plas-drasoever, natte natuurinrichting, gemengde verbindingzones, inrichting reservaatgebieden).

3. Welk gedeelte van de f 41 miljoen die op de begroting 1990 voor de uitvoering van het Natuurbeleidsplan is gereserveerd zal worden aangewend ter bekostiging van aanvullende maatregelen voor dit doel in lopende Landinrichtingsprojecten en welke projecten betreft dit?

Vooraf dient te worden opgemerkt dat de effectuering van het NBP-beleid in lopende projecten voor een belangrijk deel afhankelijk is van de verwerving van extra gronden voor natuurontwikkeling en reservaatvorming. Als de grondverwerving vlot verloopt, zal het ook beter lukken om maatregelen en voorzieningen conform het nieuwe beleid te realiseren. Grondverwerving zal in de komende jaren dan ook de meeste aandacht vragen, ook wat betreft het beroep dat uit dien hoofde op de beschikbare middelen zal worden gedaan.

Voor zover het NBP-beleid kan worden gerealiseerd door middel van technische wijzigingen van het Landinrichtingsplan zal slechts in beperkte mate een beroep gedaan behoeven te worden op de beschikbare middelen. Indien het gaat om overige maatregelen en voorzieningen, waarvoor een planaanpassingsprocedure ingevolge de Landinrichtingswet moet worden doorlopen, merk ik op dat het te voeren overleg en de besteksvoorbereiding het niet waarschijnlijk maken dat in 1990 reeds tot uitvoering kan worden overgegaan. Derhalve zal ook in dit geval slechts in beperkte mate een beroep worden gedaan op de voor 1990 beschikbare middelen. In de volgende jaren zal dit bedrag geleidelijk oplopen.

Over het totaal van de financiële aanspraken in 1990 kunnen nu – d.w.z. halverwege het jaar – nog geen definitieve uitspraken worden gedaan. In totaal gaat het naar verwachting om een bedrag van ca. f 7 miljoen, waarvan het overgrote deel besteed wordt aan grondverwerving voor natuurontwikkeling.

De Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij,
G. J. M. Braks

BIJLAGE II

1)

LANDINRICHTINGSPROJECTEN DIE IN DE VERDROGINGS-INVENTARISATIE ZIJN OPGENOMEN met hun stadium in de procedure per 1-1-1992, zoals voorzien dd. 1 - 7 - 1991

Gebieden tussen de vaststelling van het voorontwerp en de toezending van het concept-ontwerpplan aan de secretaris van de CLC

47 Abtswoude	2)	63 Land van Thorn
44 Amstelland		32 Lievelede
		22 Raarhoek-Veldhoek
Axelsche Sassing		Stavenisse
9 Baarderadeel	3)	7 Twijzel-Buitenpost
65 Beek	3)	52 Walcheren
15 Doniawerstal		1 Westerhorn
16 Echtener en Grote Veenpolder		4 Westerwolde, blok A
58 Goirle		,, Westerwolde, blok B
35 Groesbeek		,, Westerwolde, blok C
IJzendijke		,, Westerwolde, blok D
Krimpen		

Gebieden tussen toezending van het concept-ontwerpplan aan de secretaris van de CLC en het besluit tot uitvoering

Annaland St.	26 Eschmarke
56 Baarle-Nassau	5 Kollumerland
19 Emmen-Noord	Philipsland St
,, Emmen-Zuid	21 Salland-West

Gebieden tussen het besluit tot uitvoering en de vaststelling van de richtlijnen plan van toedeling

57 Alphen en Riel	48 Lickebaert	17 Ruinerwold-Koekange
54 Auvergnepolder	42 Limmen-Heiloo	Sauwerd
64 Beesel-Swalmen	37 Lopikerwaard	40 Schagerkogge
Breskens-Zuidzande	18 Mars- en Westerstroom	38 Schalkwijk
30 Brummen-Voorst	20 Marshoek-Hoonhorst	Schoondijke
41 De Gouw	61 Melderslo	6 Tietjerksteradeel
10 De Oude Jokse	Mergelland	59 Viermannekesbrug
23 Den Ham-Lemele	14 Midden-Opsterland	50 Vijfheerenlanden
45 Driebruggen	Moersche Heide	43 Waterland-Oost
36 Eemland	53 Nieuw-Vossemeer	39 Wieringen
Flakkee	2 Oldambt 1	
46 Gaag	,, Oldambt 2	8 Wommels
25 Haaksbergen	11 Oostermeer	12 Wonseradeel-Zuid
31 Hengelo-Zelhem	3 Oude Veenkolonien 1	13 Wymbritseradeel
49 Hitland	,, Oude Veenkolonien 2	55 Zundert
51 Hoeksche Waard Oost	,, Oude Veenkolonien 3	60 Sint-Oedenrode
Kanaalstreek A	,, Oude Veenkolonien 4	
Kanaalstreek C	Overbetuwe Oost	
	24 Rossum-Oost	

Gebieden tussen de vaststelling van de richtlijnen plan van toedeling en de start van de tervisielegging plan van toedeling

Etten Leur - Rucphen	Pekela's
Everlose Beek	62 Rijnbeek
Hefshuizen	Roerstreek
Kanaalstreek B	Sluis-Oostburg
Land van Cuyk	Smilde
Nieuwlande	Waterland-West
Noordpolder	33 Winterswijk-West 4)

Gebieden tussen de start van de tervisielegging plan van toedeling en de aktepassering plan van toedeling

34 Avezaath-Ophemert	Ruinen
Eilandspolder	Ruurlo
Giethoorn-Wann.	Stedum-Loppersum
Havelte	Terschelling
Koudum	28 Twello
Kruisland-Wouw	Weerselo-Dulder
29 Laren	Weert-Stramproy
Nispen-Schijf	Westwoud
27 Oosterwolde	Yerseke Moer
Oud Castel - Oudenb.	

- 1) In de NBP-enquete zijn 113 blokken in 103 landinrichtingsprojecten meegenomen. In de verdrogingsinventarisatie zijn de projecten Baarderadeel en Beek toegevoegd, en 115 blokken in 105 projecten meegenomen.
- 2) besluit tot uitvoering valt later dan voorzien in het overzicht voortgangsprocedure dd. 4-3-1991
- 3) concept-voorontwerpplan wordt eerder gepubliceerd (vóór 1-1-1992) dan voorzien in het overzicht voortgangsprocedure dd. 4-3-1991
- 4) richtlijnen voor het plan van toedeling worden later vastgesteld dan voorzien in het overzicht voortgangsprocedure dd. 4-3-1991

LANDINRICHTING EN VERDROGING

een inventarisatie van mogelijkheden voor het voorkomen en opheffen van verdroging in lopende landinrichtingsprojecten

ecologische hoofdstructuur

- kerngebied
- natuurontwikkelingsgebied
- rivierengebied
- grote wateren
- kwelders en schorren

65 geïnventariseerde landinrichtingsprojecten

- ▨ in voorbereiding
- ▨ in uitvoering

2 nr. correspondeert met de lijst van geïnventariseerde projecten (bijlage II)

0 10 20 30 km.

MW 092.1.5.3

VERDROGINGSINVENTARISATIE LOPENDE LANDINRICHTINGSPROJEKTEN

De Landinrichtingsdienst heeft in 1991 onderzoek gedaan naar de doorwerking van nieuw beleid in lopende landinrichtingsprojecten. Onderdeel daarvan is een ekohydrologische inventarisatie met betrekking tot het beleidsthema verdroging. De resultaten van deze inventarisatie zijn voor het hele land samengevat in bijgevoegd rapport. De bedoeling is de bevindingen jaarlijks te aktualiseren en te vertalen naar konkrete maatregelen.

De resultaten en de stand van zaken in Zuid-Holland zijn bij een inspectiebezoek van de Landinrichtingsdienst in december 1991 per projekt besproken. Konklusie was onder andere dat de vergroting van het bestuurlijk draagvlak en de vertaling naar konkrete maatregelen de komende jaren bijzondere aandacht verdient.

Voorstel: toelichting door de heer Bakker, verder ter informatie.

CENTRALE LANDINRICHTINGSCOMMISSIE

LNO Z - H /

Nr.

9113043

Rijkskantorengedouw "Westraven"
Griffioenlaan 2
Postbus 20021 3502 LA UTRECHT
Telefoon 030 - 85 91 11 Telex 47542
Fax: 030 - 89 18 64
030 - 87 03 05

d.d.

3 DEC. 1991

Class.

LNO x. 853.211

Dr. LNO.

Ingeve LI

Slechting 13/12

de Vries

Aan de Directeur LNO
in de provincie Zuid-Holland
te
's-GRAVENHAGE

Hr. Colwa/Til.

Uw brief van

Uw kenmerk

Onderwerp

Brieven HbO lic's /

instaaties
opgesteld.

doorwerking nieuw beleid in
lopende landinrichtingsprojecten,
Thema Verdroging.

Datum

3 DEC. 1991

Ons kenmerk

9113043

Doorkiestel.

52460

Bijlage(n) 1

Bij brief van 11 januari 1991, kenmerk L91529, heb ik u verzocht mee te werken aan een inventarisatie betreffende de doorvoering van nieuw beleid in lopende landinrichtingsprojecten. De te verzamelen gegevens hadden betrekking op enerzijds de doorwerking van het Natuurbeleidsplan in lopende landinrichtingsprojecten en anderzijds op de mogelijkheden om in landinrichtingsprojecten het rijksbeleid ten aanzien van de Derde Nota Waterhuishouding te effectueren. Bij dit laatste gaat het vooral om de verdroging van natuurwaarden.

Wat betreft de doorvoering van het Natuurbeleidsplan zijn de resultaten van de inventarisatie verwerkt in een nota. Deze nota is behandeld in de vergadering van de CLC van mei en juni en inmiddels toegezonden aan de Staatssecretaris van Landbouw Natuurbeheer en Visserij.

In de nota wordt geconstateerd dat in de landinrichtingsplannen een groot aantal voorzieningen zijn opgenomen die passen in het Natuurbeleidsplan.

Verder wordt de conclusie getrokken dat na het verschijnen van het Natuurbeleidsplan in vrijwel alle betreffende landinrichtingsprojecten de wenselijkheid en mogelijkheid van aanpassing van de plannen aan het Natuurbeleidsplan aan de orde zijn gesteld. Besloten is om periodiek te rapporteren omtrent de voortgang van de doorvoering van het Natuurbeleidsplan. Hierbij zult u worden betrokken.

De resultaten van de inventarisatie betreffende de mogelijkheden van effectivering van het in de Derde Nota Waterhuishouding weergegeven rijksbeleid ten aanzien van verdroging van natuurwaarden in landinrichtingsprojecten zijn verwerkt in een afzonderlijke rapportage, die inmiddels in de CLC-vergadering van september en oktober is behandeld.

Het verrichte onderzoek beoogt in de eerste plaats inzicht te krijgen in de mogelijkheden van het voorkomen, verminderen en opheffen van verdroging van gebieden met actuele en potentiële natuurwaarden. Gezien de beperkt beschikbare tijd en het feit dat de inventarisatie noodgedwongen plaats moest vinden op basis van bestaande gegevens, heeft hierbij een selectie van projecten en gebieden plaatsgevonden.

Voor nadere informatie hierover en de op basis hiervan gesignaleerde omvang van de verdroging verwijs ik u naar het bijgevoegde rapport.

In het rapport wordt onder andere de volgende conclusie getrokken.

In dit rapport kunnen overigens niet meer dan indicaties voor oplossingsrichtingen van de verdrogingsproblematiek in het kader van landinrichting, zoals die uit de inventarisaties naar voren zijn gekomen, worden aangegeven. In 255 van de 337 geïnventariseerde gebieden worden één of meerdere mogelijk te realiseren oplossingen aangegeven. In 180 van deze 255 gebieden geldt, dat deze oplossingen ook een redelijk tot goede technische haalbaarheid, en een redelijk tot goed ecologisch perspectief hebben. Opgemerkt wordt dat deze oplossingen nog niet bestuurlijk en financieel getoetst zijn.

Het bovenstaande geeft enerzijds aan dat er goede perspectieven aanwezig lijken te zijn in het kader van landinrichting mee te werken aan het beleid met betrekking tot de verdroging, doch anderzijds dat de geconstateerde technische mogelijkheden nader moeten worden uitgewerkt, waarbij toetsing aan de bestuurlijke en financiële haalbaarheid moet plaatsvinden.

In de CLC is besloten dat deze uitwerking bijzondere aandacht verdient. Daarbij is gesteld, dat daar waar reële mogelijkheden aanwezig zijn om verbeteringen te realiseren die uitgaan boven de huidige natuurdoelstellingen, deze mede in beschouwing genomen dienen te worden.

Oplossingen kunnen worden gerealiseerd door:

- het geheel of gedeeltelijk achterwege laten van maatregelen, en/of
- het treffen van extra voorzieningen.

Bij het achterwege laten van planmaatregelen en het treffen van extra voorzieningen moet zowel worden gedacht aan werken in het kader van het plan van wegen en waterlopen, als aan werken in het kader van de kavelinrichting. Het achterwege laten van maatregelen kan leiden tot kostenbesparing. Het treffen van extra voorzieningen zal in de meeste gevallen gepaard gaan met extra kosten.

De uitwerking voor de projecten in voorbereiding die bij deze inventarisatie zijn betrokken zal blijken bij de behandeling van het betreffende project in de CLC-vergadering. Over de uitwerking in de projecten in uitvoering zal apart moeten worden gerapporteerd.

In alle gevallen geldt, dat de gesignaleerde mogelijkheden om nieuw beleid in te passen in overeenstemming met de landinrichtingscommissies en de betrokken instanties dienen te worden uitgewerkt. Deze inpassing zal voor de projecten in uitvoering in de meeste gevallen een aanpassing van het plan vereisen. Daarbij zal uiteraard rekening gehouden moeten worden met de verwachtingen die op basis van het destijds vastgestelde plan bij de betrokken belanghebbenden zijn gewekt. De voorstellen voor planaanpassingen die door de landinrichtingscommissies worden gedaan, zullen ter goedkeuring aan de CLC dienen te worden voorgelegd, en vervolgens door het provinciaal bestuur dienen te worden vastgesteld.

Bij de verdere uitwerking verdienen situaties waar een toename van de verdroging wordt verwacht bijzondere aandacht. Met name in deze situaties dient er naar gestreefd te worden dat in de betreffende gebieden geen werken worden uitgevoerd waardoor de realisering van natuurdoelstellingen wordt belemmerd.

Bedacht moet worden dat naarmate de planprocedure verder is gevorderd, er minder mogelijkheden zullen bestaan om van het oorspronkelijke plan af te wijken. Ook in dergelijke gevallen dient echter serieus, in overleg met alle belanghebbenden naar toereikende oplossingen te worden gezocht. Dit geldt ook voor die projecten waarvoor bij de uitgevoerde inventarisatie nog onvoldoende duidelijkheid bestond over de uitwerking van de nog aan te besteden kavelinrichtingswerken.

Gelet op het voorgaande verzoek ik u in vervolg op de brief van 11 januari jl. om:

- de voorliggende inventarisatie onder de aandacht van de landinrichtingscommissies in uw provincie te brengen;
- de commissies te vragen een nadere uitwerking te geven aan de inpassing van het rijksbeleid ten aanzien van verdroging in lopende landinrichtingsprojecten.

Het is gewenst:

- . hierbij tevens de gebieden te betrekken (ook buiten de EHS) die niet in de uitgevoerde inventarisatie zijn betrokken;
- . daar waar mogelijkheden aanwezig zijn om verbeteringen te realiseren die uitgaan boven de gestelde natuurdoelstellingen, deze mede in beschouwing te nemen.
- voor de projecten in uitvoering in de loop van 1992, doch uiterlijk 1 oktober, te rapporteren over de feitelijke mogelijkheden om invulling aan genoemd beleid te geven. Het is gewenst in de rapportage tevens inzicht te geven in de factoren die de realisering van mogelijke oplossingen bemoeilijken.

Ik verzoek u voorts om een vertegenwoordiger van het provinciaal bestuur, de betrokken waterschappen, de betrokken terreinbeheerders en de h.i.d. Rijkswaterstaat bij een en ander te betrekken.

CENTRALE LANDINRICHTINGSCOMMISSIE,

drs. P. Slot,
secretaris.

uitgave
Ministerie van
Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
Landinrichtingsdienst
Postbus 20021 3502 LA Utrecht
Telefoon 030-859111